

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**MEZIGENERAČNÍ INTERAKCE DĚTÍ
V DĚTSKÉM DOMOVĚ A JEJICH PRARODIČŮ**

**INTERGENERATIONAL INTERACTION BETWEEN
CHILDREN IN THE FOSTER'S HOME AND THEIR
GRANDPARENTS**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Eva Jarolímová

Autor:

Eliška Pinkavová

Praha 2023

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé práce paní PhDr. Evě Jarolímové za laskavé a trpělivé vedení, za podněty a odborné rady při jejím vytváření.

Ráda poděkovala svým nejbližším, kteří mě plně podporovali a motivovali.

Také bych ráda poděkovala Dětskému domovu v Novém Strašecím, Dětskému domovu Ledce a Dětskému domovu Domino v Plzni za jejich ochotu k vyplnění dotazníků.

Prohlášení

Prohlášení Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Mezigenerační vzájemnost mezi dětmi v dětském domově a jejich prarodiči“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Eliška Pinkavová

Anotace

Bakalářská práce se věnuje tématu mezigenerační interakci dětí žijícími v dětském domově a jejich prarodiči. Práce je rozdělena na teoretickou část a praktickou část. Teoretická část popisuje charakteristiku ústavní a ochranné výchovy, školního zařízení pro výkon ústavní péče a zákon o sociálně právní ochraně dítěte. Dále seznamuje s důvody umístění dítěte do dětského domova a vlivu ústavní a rodinné výchovy na dítě. Poslední kapitola zahrnuje téma rodina, vztahy prarodičů a vnoučat, mezigenerační vztahy v dysfunkční rodině. Praktická část seznamuje se stručnou charakteristikou každého uvedeného dětského domova, zabývá se samotným výzkum šetření, který byl proveden pomocí dotazníků. Výzkumné šetření si klade za cíle zjistit, zda jsou děti žijících v dětských domovech v kontaktu se svými prarodiči. O jakou formu kontaktu se jedná, jak často, jak děti vnímají svůj vztah s prarodiči, zda s nimi tráví volný čas. V závěru praktické části seznamuje s výsledky výzkumu a jejich interpretaci.

Klíčová slova

Ústavní výchova, ochranná výchova, dětský domov, náhradní rodinná péče, rodina, deprivace, sociální vztahy, mezigenerace, prarodič, vnouče

Annotation

The bachelor's thesis deals with the topic of intergenerational interaction between children living in a children's home and their grandparents. The work is divided into a theoretical part and a practical part. The theoretical part describes the characteristics of institutional and protective education, school facilities for the provision of institutional care and the Act on Social and Legal Protection of Children. It also introduces social aspects, the reasons for placing a child in a children's home and the influence of institutional and family education on the child. The last chapter covers the topic of social relations, relations between grandparents and grandchildren, intergenerational relations in a dysfunctional family. The practical part introduces the brief characteristics of each mentioned children's home, it deals with the research of the investigation itself, which was carried out using questionnaires. The research investigation aims to find out whether children living in children's homes are in contact with their grandparents. What form of contact is involved, how often, how children perceive their relationship with grandparents, whether they spend free time with them. At the end of the practical part, he introduces the research results and their interpretation.

Keywords

institutional education, protective education, foster home, family care, family, deprivation, social relationships, intergenerational, grandparent, grandchild

Obsah

Úvod	7
Teoretická část	9
1 Ústavní a ochranná výchova	9
1.1 Charakteristika ústavní a ochranné výchovy	9
1.2 Charakteristika školního zařízení pro výkon ústavní péče	10
1.3 Dětský domov	12
1.4 Dítě, jeho práva a potřeby	13
1.5 Důvody umístění dítěte do dětského domova	15
2 Historie péče o nezaopatřené děti	19
2.1 Vliv ústavní a rodinné výchovy na dítě	20
2.2 Náhradní rodinná péče	21
2.2.1 Trendy náhradní rodinné péče	21
2.2.2 Výhody a nevýhody náhradní rodinné péče	22
3 Rodina	23
3.1 Funkce rodiny	23
3.2 Funkční rodina	25
3.3 Dysfunkční rodina	25
3.4 Psychická subdeprivace u dítěte	26
4 Role prarodiče	28
4.1 Vztah prarodiče a vnoučete	29
4.2 Volný čas dětí	31
Praktická část	33
5 Kvantitativní výzkum	33
5.1 Cíl výzkumu	33
5.2 Charakteristika zkoumaného vzorku	33
5.2.1 Dětský domov a školní jídelna Nové Strašecí	34
5.2.2 Dětský domov Domino Plzeň	34

5.2.3	Dětský domov Ledce	34
5.3	Metodologie výzkumu	35
5.4	Formulace výzkumných hypotéz	36
5.5	Způsob provedení výzkumu	36
5.6	Metoda vyhodnocení dat	37
6	Výsledky výzkumu a jejich interpretace	38
6.1	Ověření hypotéz	45
7	Diskuse	47
	Závěr	48
	Seznam použité literatury	50
	Příloha	54

Úvod

Téma bakalářské práce jsem zvolila na základě svých vlastních zkušeností a pocitů, a to ze dvou důvodů. Prvním důvodem je nepřítomnost prarodičů v mém životě. Jediným žijícím prarodičem je babička (matka mé matky). Rodiče mého otce zemřeli v mladém věku, ještě před mým narozením, stejně jako otec mé matky. Pracovní vytížení žijící babičky nedovolovalo, abych s ní trávila více času, než bylo potřeba a než bych chtěla. Díky tomu jsem často pobývala v zaměstnání (díky shovívavosti vedení DD) mé matky, která pracovala a doposud pracuje v dětském domově jako vychovatelka rodinné skupiny. Tím vyplývá druhý důvod mého zvoleného tématu, kterým je poznání života dětí umístěných z různých důvodů do ústavní výchovy. Život dětí v dětském domově jsem poznávala od mého předškolního věku až doposud. Společně s dětmi jsem strávila mnoho volného času, jezdila na společné výlety i na dětské letní tábory. Postupem času jsem získala příležitost chodit do dětského domova na praxe a pomáhat dětem s online výukou během pandemie. Moje matka pracuje zde již 19 let a společně diskutujeme o tématech a problémech souvisejících s prací vychovatele a životem dětí v dětském domově. Díky těmto diskuzím jsem získala nejen pohled, jaké to je být dítětem v dětském domově a jaké jsou jeho potřeby, ale také jsem se seznámila s pohledem vychovatele. Tyto ovlivňující faktory, zážitky a zkušenosti mě inspirovaly k tomu, abych se rozhodla studovat obor související s prací s dětmi na vysoké škole. Touto bakalářskou prací bych ráda zjistila, zdali tyto dva zmíněné důvody je možné spojit dohromady a vyzkoumat z nich, jaká je interakce dětí v dětském domově a jejich prarodiči.

Tato bakalářská práce se zabývá mezigenerační interakcí dětí z dětského domova a jejich prarodiči. Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. V teoretické části se věnuji ústavní a ochranné výchově, rozvedu její charakteristiku, dále zmíním vlastnost školního zařízení pro výkon ústavní péče. K těmto kapitolám je i popsán zákon o sociálně právní ochraně dítěte, který je významnou součástí ústavní a ochranné výchovy. Je zde zahrnuta charakteristika dětského domova, práva dítěte a jeho potřeby. Dále jsou zmíněny důvody umístění dítěte do dětského domova. V další kapitole je popsána historie o nezaopatřené děti, vliv ústavní a rodinné výchovy na dítě, trendy náhradní rodinné péče, výhody a nevýhody náhradní rodinné péče. V následující kapitole je definice rodiny, funkce rodiny, funkční rodina a dysfunkční rodina. V poslední kapitole teoretické části zmiňuji role prarodičů, vztah prarodiče a vnoučete, společný volný čas dětí s prarodiči a problematika mezigeneračních vztahů v dysfunkční rodině. 0

V úvodu praktické části představuji cíle kvantitativního výzkumu a stanovené dílčí cíle. Tyto cíle jsou klíčové pro pochopení výzkumného prvku. Nejobsáhlejší kapitolou praktické části je charakteristika zkoumaného vzorku, která stručně popisuje dětské domovy, které se výzkumného šetření zúčastnily. Vlastní výzkumné šetření je vytvořeno v podobě dotazníků, jenž je vyplněn 76 respondenty ze tří dětských domovů. Dotazník je zaměřen na děti a jejich interakci s prarodiči. Obsah dotazníku se skládá z dvanácti otázek, které se týkají různých aspektů této interakce. Odpovědi na tyto otázky jsou zapsány a zpracovány do grafů, které slouží jako vizuální prezentace dat. Pomocí grafů a jejich výsledků je možné ověřit či vyvrátit mnou stanovené hypotézy.

V závěrečné diskuzi práce jsou porovnány odpovědi respondentů s výzkumnými hypotézami a analyzuje je na základě vlastních zkušeností. Diskuze se zaměřuje na to, zda se podařilo hypotézy potvrdit nebo vyvrátit. V této části se rovněž diskutuje o významu tématu pro praxi a možnostech dalšího výzkumu.

V závěru práce je celkové shrnutí teoretické a praktické části. Jsou zhodnoceny přínosy výzkumu pro oblast ústavní péče a sociální práce. Také jsou uvedeny nedostatky výzkumu a možnosti dalšího rozvoje této problematiky.

Teoretická část

1 Ústavní a ochranná výchova

V životě některých rodin nastanou situace, které znemožňují další zdravý vývoj a výchovu dítěte. Nikdy se nejedná o vágní a nepatrné důvody, ale závažné problémy, jejichž předchozí řešení selhalo a v důsledku toho se následně zvažuje u nezletilého dítěte o uložení ústavní nebo ochranné výchovy. Jedná se o důležité rozhodnutí, které dlouhodobě a podstatně zasahuje do života jedince i celé jeho rodiny a zásadně ovlivní jeho budoucí vývoj. Vždy se jedná o významné rozhodnutí, které podstatně zasahuje do života nejen celé rodiny, ale hlavně dítěte.

1.1 Charakteristika ústavní a ochranné výchovy

Ústavní výchova může být nařízena pouze soudními orgány, a to pouze v případě, když je „...*výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit*“ (Zákon č. 89/2012 Sb., § 971 - § 975). O ústavní výchově se rozhoduje pouze v případech, kdy již předcházející provedená opatření nepomohla k nápravě. Kdy předchozí nápravná opatření selhala a nepřispěla k nápravě situace. Vždy je důležité přihlídnout k tomu, zdali není možnost svěřit jedince do péče příbuzných. Ústavní výchovu lze nařídit i v případě, kdy z vážných důvodů rodiče nemohou zabezpečit výchovu dětí na přechodnou dobu (pak se nařizuje na dobu maximálně šest měsíců) (Zákon č. 89/2012 Sb., § 971).

O uložení ochranné výchovy rozhoduje rovněž soud, a to na podkladě zákona o soudnictví ve věcech mládeže (Zákon č. 218/2003 Sb., § 21–22). Ochranná výchova prezentuje takzvaně ochranné opatření (včetně ochranného léčení, zabezpečovací detence nebo zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty). Obecným účelem tohoto opatření je pozitivní ovlivňování duševního, mravního a sociálního vývoje dítěte či dospívajícího a současně chránit společnost před pácháním deliktů těmito osobami. Soud pro mládež může ochrannou výchovu nařídit v případě, že:

- a) „*o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,*
- b) *dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo*

c) prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy, a nepostačuje uložení výchovných opatření.“ (Zákon č. 218/2003 Sb., § 22)

Ochranná výchova může trvat tak dlouho, pokud si to žádá její účel, maximálně je však možné ochrannou výchovu nařídit do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého. Pokud se chování dítěte usměrní a ustálí do žádoucí míry, je možné dítě přemístit do ústavní výchovy (Zákon č. 218/2003 Sb., § 23). Ústavní výchova může být nařízena maximálně na tři roky, lze ji však prodloužit, pokud důvody pro nařízení ústavní výchovy trvají (Zákon č. 89/2012 Sb., § 972).

1.2 Charakteristika školního zařízení pro výkon ústavní péče

System náhradní výchovné péče a institucionální výchovy dětí prezentuje velmi citlivý mechanismus, který je přímo úměrný jeho základní kompetenci. Konkrétně se jedná o

- a) výchovu dětí, které vyrůstají v rizikovém prostředí rodin, které nedostatečně plní své základní výchovné funkce,
- b) výchovu dětí, které péči rodiny z různých důvodů vůbec nepoznaly,
- c) výchovu dětí, které se ve vztahu ke svému psychickému onemocnění mohou ve standardních rodinných podmínkách jen těžko rozvíjet.

Součástí tohoto systému jsou mimo jiné i školní zařízení pro výkon ústavní péče (Jedlička a kol., 2015).

Počty těchto zařízení v průběhu let 2003 až 2012 znázorňuje Tabulka níže. Lze si všimnout, že počty těchto zařízení v průběhu let rostly.

Tabulka 1 Vývoj umístěných dětí do zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy v letech 2003 až 2012 (Ospod, online)

		2003/ 04	2004/ 05	2005/ 06	2006/ 07	2007/ 08	2008/ 09	2009/ 10	2010/ 11	2011/ 12
Zařízení										
Celkem		198	219	225	229	230	232	229	228	227
v tom	dětský domov	134	148	149	153	155	155	151	150	149
	výchovný ústav	35	33	34	34	33	34	33	33	33
	diagnostický ústav	12	14	13	14	14	14	14	14	14
	dětský domov se školou	17	24	29	28	28	29	31	31	31

Při rozhodování o umístění do ústavní nebo ochranné výchovy soud určuje, do jakého ústavního zařízení má být dítě umístěno. Ochranná a ústavní výchova se realizuje ve specifických zařízeních pro ně určených – dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav, výchovný ústav. V zařízeních určených pro výkon ústavní a ochranné výchovy je dětem (ve věku od 3 do 18 let, eventuálně zletilým do 19 let), v závislosti na rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově či o předběžném opatření náhradní výchovnou péčí, v zájmu jeho zdravého vývoje zajišťována řádná výchova a vzdělávání. Tato zařízení také spolupracují s rodinou dítěte a zabezpečují jí pomoc při řešení různých problémů ohledně dítěte, včetně rodinné terapie a náviku rodičovských a dalších důležitých dovedností pro výchovu a péči v rodině. V zařízení je jedincům zajištěna také podpora při přechodu dítěte do jeho původního rodinného prostředí či jeho přesunu do náhradní rodinné péče (zákon č. 109/2002 Sb., §1).

Kromě výše uvedeného zákona (zákon č. 109/2002 Sb., §1) dále uvádí, že náplní zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy je dětem poskytovat „... *preventivně výchovnou péči, a tím zejména předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte. Střediska poskytují pomoc rodičům nebo jiným osobám, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu, při výchově a vzdělávání dítěte a při řešení*

problémů spojených s péčí o dítě, s cílem zachovat a posílit rodinné vazby dítěte a zamezit odtržení dítěte z jeho rodinného prostředí.“ (zákon č. 109/2002 Sb., §1)

Výchova dětí v uvedených zařízeních probíhá v rámci specifické organizační jednotky, kterou je buďto výchovná skupina či rodinná skupina. Výchovná skupina tvoří základní organizační jednotku v diagnostickém ústavu a ve výchovném ústavu. Skládá se ze 4 až 8 dětí (diagnostický ústav), z 5 až 8 dětí (výchovný ústav). Ve výchovném ústavu lze v jedné budově vytvořit maximálně 6 výchovných skupin. Rodinná skupina je typická pro dětský domov (od 6 do 8 dětí) a dětský domov se školou (od 5 do 8 dětí). Do výchovných skupin jsou děti zařazovány ve vztahu k jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřebě. Obvykle i v závislosti na jejich věku a pohlaví (sourozenci často do jedné rodinné skupiny) (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Smyslem pobytu v diagnostickém ústavu je formování komplexní diagnostické zprávy o dítěti s návrhem charakteristických výchovných a vzdělávacích potřeb. Pobyt v tomto zařízení ze zákona obvykle netrvá déle než 8 týdnů. V dětském domově školou se zajišťuje péče o děti s nařízenou ústavní výchovou, pokud mají závažné poruchy chování, nebo které pro svou přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči, a děti s uloženou ochrannou výchovou. Do dětského domova se školou se umísťují většinou děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Výchovný ústav slouží k poskytnutí péče o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u kterých byla nařízena ústavní výchova či uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní především úkoly výchovné, vzdělávací a sociální (Ombudsman, 2022).

1.3 Dětský domov

Jedná se o nejrozšířenější typ náhradní ústavní výchovy. Zařízení je pro děti od tří do osmnácti let, případně až do ukončení studia, tedy do 26 let s podmínkou dobrovolnosti. *“Dětský domov pečuje o děti dle jejich individuálních potřeb. Plní zejména funkci výchovnou, vzdělávací a sociální.” (zákon č.109/2002 Sb., §12).* Hlavním úkolem tohoto zařízení je pečovat o děti, které mají nařízenou ústavní výchovu a zároveň nemají žádné poruchy chování. Dětský domov zajišťuje základní potřeby jako je ubytování, stravování, ošacení, kapesné, věcná pomoc. Rozvíjí zájmy dětí mimoškolních činnostech a aktivitách. Děti navštěvují vzdělávací zařízení – mateřská škola, základní škola, střední škola v nejbližším okolí dětského domova, popřípadě dle individuální potřeby dítěte.

Ve vnitřních řádech dětských domovů bývají stanoveny návštěvní dny pro rodinné příslušníky, osoby blízké a kamarády dětí. Jednotlivé domovy mají předepsaná pravidla, které je nutno dodržovat v zájmu zabezpečení majetku domova, a především s ohledem na bezpečí samotných dětí.

Děti, které mají nařízenou ústavní výchovu z důvodu závažných poruch chování nebo vyžadují výchovně léčebnou péči z důvodu přechodné nebo trvalé duševní poruchy jsou umisťovány do dětského domova se školou. (zákon č.109/2002 Sb., §12).

1.4 Dítě, jeho práva a potřeby

Zvláštní ochraně dětí se v naší zemi věnuje značně velká pozornost. Je zakotvena v mnoha legislativních předpisech, které ji upravují v rovině obecné, ale i konkrétní s přihlédnutím na specifické situace. Rovněž samotné rodičovství i rodina jsou chráněny zákonem. Zmínit lze v tomto směru především Ústavu ČR, která přímo v čl. 4 zaručuje ochranu základních práv a svobod soudní mocí. Uvedená práva jsou zaručena v Listině základních práv a svobod, na které se dohodlo předsednictvo ČNR dne 16.12.1992. V článku 30 této Listiny je věnována pozornost rodině a dětem a jde zde zdůrazněno právo dětí na rodičovskou výchovu a péči. (Bechyňová a kol., 2007):

Jedním z důležitých dokumentů je Úmluva o právech dítěte Organizace spojených národů, kterou je Česká republika vázána od 1. ledna 1993. Tato Úmluva je součástí Sbírky Zákonů pod č. 104/1991. Je v ní uvedena podmínka respektu k rodině jako základní jednotky společnosti a formování přirozeného prostředí pro růst a prospěch všech jejích členů a především dětí. Rodina rovněž musí mít právo na nezbytnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou roli ve společnosti. Je nutné, aby dítě vyrůstalo v rodinném prostředí v atmosféře štěstí, lásky a pochopení; a pro svou fyzickou a duševní nezralost vyžaduje specifické záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením a po něm. Hlavním východiskem veškerých činností a opatření realizovaných veřejnými či soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními a zákonodárnými orgány je zájem dítěte. Úmluva vyjadřuje práva dětí následovně (Bechyňová a kol., 2007):

- na život a přežití (právo na adekvátní životní úroveň, včetně bydlení a zabezpečení základních potřeb, potravy, zdravotní péče),
- právo na osobní rozvoj (vzdělání, svobodu myšlení, náboženství, přístup k informacím, hru, zábavu, odpočinek a další),

- právo na ochranu (proti všem formám násilí, surovosti, vykořisťování, odloučení od rodiny a další),
- právo na účast (svobodně vyjadřovat své názory, mít slovo v záležitostech týkajících se jeho osoby a další).

Opomenout zde nelze ani sociálně-právní ochranu dítěte, kterou zastupuje především zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Jeho záměrem je zabezpečení práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, včetně ochrany dítěte před jakýmkoliv fyzickým nebo duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním či vykořisťováním. V souvislosti s tématem práce tento zákon například udává obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností právo podávat soudu návrh na umístění dítěte do ústavní péče. Obecní úřad obce s rozšířenou působností má i další práva a povinnosti (vykonávat dohled nad dodržováním práv dítěte, výběr konkrétního zařízení ústavní péče a další).

Aby bylo možné lépe porozumět tomu, jaký vliv může mít ústavní výchova na dítě, je na místě si zde uvést základní potřeby dítěte (Bechyňová a kol., 2007, Matějček, 2015):

- **Potřeba stimulace** – CNS dítěte je třeba určitým způsobem podněcovat, aby mohlo dojít k adekvátnímu rozvoji výkonnosti a práce. Rodiče mají dítě zásobovat podněty v adekvátním množství, kvalitě a proměnlivosti. Díky uspokojení této potřeby může organismus dosahovat patřičné úrovně aktivity. Vesměs jde o to, že není vhodné čekat, až dítě nějakou aktivitu započne, spíše jej k ní adekvátně stimulovat.
- **Potřeba smysluplného světa** – díky jejímu uspokojení se z původně chaotických podnětů, stávají poznatky, zkušenosti a pracovní strategie. Jde o hlavní podmínky pro jakékoliv učení. Rodiče dítěti budují denní rituály apod. díky čemuž se svět postupně stává smysluplným a dítě má pocit sounáležitosti s ním.
- **Potřeba životní jistoty** – nejvíce se naplňuje v citových a sociálních vztazích. Uspokojení této potřeby je předpokladem pro žádoucí vnitřní celistvost osobnosti, a je tedy i podmínkou ke zvládnutí jakékoliv životní úzkosti a nejistoty.
- **Potřeba pozitivní identity (vědomí vlastního Já) a vlastní společenské hodnoty** – uspokojení této potřeby prezentuje podmínku rozvoje zdravého sebevědomí dítěte a naučení se užitečných společenských rolí a cenných cílů životního snažení. Utváření

vlastní identity, vlastního Já bezpochyby souvisí se vztahem k primární pečující osobě, k matce.

- **Potřeba otevřené budoucnosti** (životní perspektivy) – uspokojení této potřeby umožňuje žít v čase, od minulosti do budoucnosti, na něco se těšit, k něčemu vést, o něco se pokoušet. Pro děti žijící v ústavu je charakteristické, že se nemají na co těšit a k čemu mířit.

1.5 Důvody umístění dítěte do dětského domova

Počty dětí umístěných do zařízení pro výkon ústavní a ochranné péče klesá, což znázorňuje i níže uvedená Tabulka. Potvrzují to i statistiky MPSV, které vznikly v průběhu posledních let. V roce 2020 bylo z péče rodičů odebráno 2 903 dětí. Což je o 676 dětí méně než bylo v roce 2019. Vesměs stále zůstává množství dětí umístovaných do zařízení pro výkon ochranné a ústavní výchovy na základě rozhodnutí soudu (mezi 500–600 dětí za rok). K významnému snížení došlo zejména u počtu dětí umístěných na základě žádosti rodičů, orgánu sociálně-právní ochrany dětí či žádosti dítěte (o 404 dětí méně). Počet dětí umístěných zůstává i přesto stále vysoký, ke konci roku 2020 bylo v ústavní a ochranné péči umístěno celkem 6302 dětí.

Tabulka 2 Vývoj počtu dětí umístovaných do zařízení pro výkon ústavní a ochranné péče (Ospod, online).

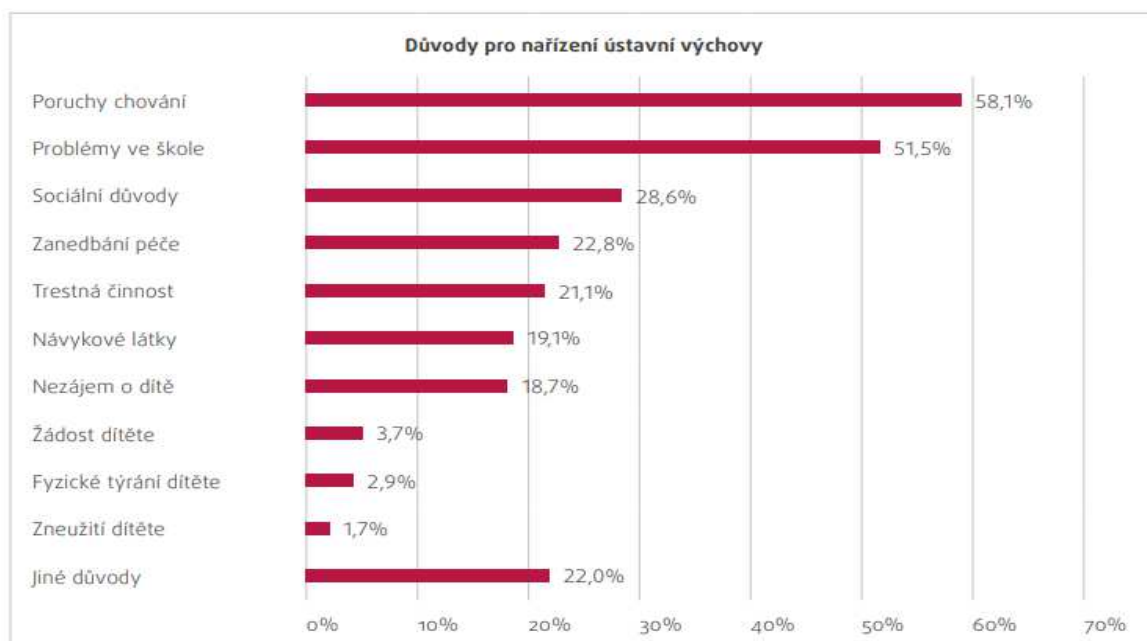
Celkem		7 250	7 590	7 621	7 459	7 427	7 820	7 878	7 397	7 150
v tom	dětský domov	4 612	4 867	4 869	4 815	4 618	4 739	4 704	4 628	4 451
	výchovný ústav	1 589	1 479	1 420	1 404	1 430	1 546	1 534	1 445	1 395
	diagnostický ústav	494	501	537	516	705	793	853	564	543
	dětský domov se školou	555	743	795	724	674	742	787	760	761

Jak uvádí Ptáček a kol. (Ptáček a kol.,2011) důvody umístování dětí v ústavní péči se v průběhu let mění. Dříve byly děti odebírány z rodiny především z důvodu nemoci, chudoby či úmrtí rodičů. V současné době je u více než poloviny případů důvodem zneužívání či zanedbávání dětí, eventuálně nezvládnutá péče a týrání. Konkrétní čísla ukazují, že značný podíl dětí přichází do ústavního zařízení s anamnézou fyzického týrání

(60 %), sexuálního zneužívání (64 %), emočního týrání (89 %) či zanedbávání (60 %). Objevují se však i jiné důvody, jde například o neschopnost rodičů se o dítě starat kvůli rodinnému stresu, tíživé životní situaci či jiné důvody. Nelze opomenout ani zneužívání návykových látek rodiči. Do ústavní péče jsou pak umisťovány i děti s nezvladatelným chováním.

Dle šetření Veřejného ochránce práv (Ombudsman, 2022) soudy zpravidla udávají vícero důvodů, pro které dítěti nařizují ústavní výchovu. Pouze v ojedinělých případech je ústavní výchova nařízena na podkladě jediného důvodu. Ze soudních rozhodnutí jde nejčastěji o poruchy chování dítěte, resp. jejich projevy (např. agresivitu, ať verbální nebo fyzickou) a problémy ve škole (např. záškoláctví, nedostatečná příprava, nerespektování pedagogů a podobně.).

Graf 1 Důvody pro nařízení ústavní výchovy (Ombudsman, online, 2022).

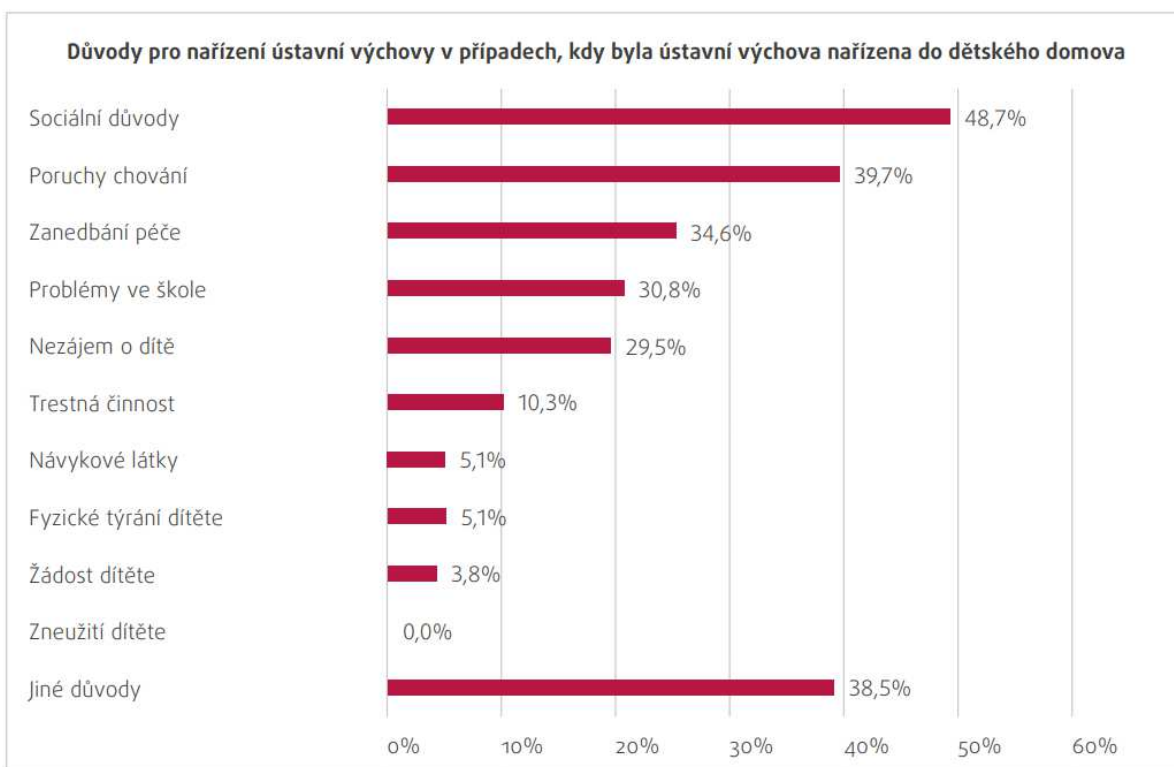

Pakliže se rozsudky roztřídí a zaměří se pozornost jen na ty z nich, kdy byla ústavní výchova nařízena do běžného dětského domova, poměry výskytu jednotlivých důvodů se změní – viz Graf 2 níže (Ombudsman, 2022). Potvrzuje to i Ptáček a kol., 2011, když uvádí, že do dětských domovů bývají přijímány děti, jejichž rodiče je nemohou, nechtějí či nedokážou vychovat sami. Mnohdy k důvodům umístění dítěte do ústavní péče patří nezvládnutá výchova, zanedbávání, týrání dětí, zneužívání alkoholu, trestná činnost rodičů či špatná sociální úroveň rodiny. Typické pro děti umístěné v ústavní péči je dále to, že

většinou mají své vlastní rodiče, prezentují tedy spíše tzv. sociální sirotky. Pouhé 1-2 % dětí jsou skutečnými sirotky. Tyto děti jsou pak odsouzeny strávit část, případně celé své dětství a období dospívání v náhradní péči.

S výše uvedeným souvisí problematika tzv. dysfunkční rodiny, neboť se jedná pravděpodobně o nejčastější důvod, respektive příčinu toho, proč jsou následně děti umístovány do institucionální péče. O opravdové dysfunkci lze podle Krtičkové hovořit až v případech, kdy jde o dlouhodobý a intenzivní nesoulad v rodině (určité dysfunkční fáze jsou pro rodiny poměrně běžné). V současné době bývá dysfunkční rodinný systém vnímán obecněji, tedy jako rodina, ve které jeden nebo více členů produkuje maladaptivní, nezdravé chování. Pro dysfunkční rodiny je typický nesoulad mezi partnery, vzájemné obviňování rodičů, nerespektování individuálních potřeb rodičů, nevhodné tresty, poruchové až patologické chování rodičů a další (Krtičková, 2023).

Graf 2 Důvody pro nařízení ústavní výchovy do dětského domova (Ombudsman, online, 2022).

Ze zkušeností českých dětských domovů (Radost, o. p. s, online) rovněž zaznívá, že do jejich zařízení bývají umístovány děti po odebrání rodičům, jenž nezvládla výchovu, jsou sociálně slabí, trpí vážnou nemocí, případně se jedná o rodiče závislé na návykových látkách, páchající trestnou činností, dítě zanedbávají, případně se potýkali s nějakou jinou

komplikovanou situací, kde jediné eventuální dočasné řešení představuje právě umístění do ústavního zařízení. I v závažných případech dochází často k tomu, že jsou děti rodičům odebírány proti jejich vůli. Větší část rodičů se i přesto snaží po odebrání dětí zůstat s nimi v kontaktu. Osířelé děti jsou výjimkou.

2 Historie péče o nezaopatřené děti

O nezaopatřené děti bylo pečováno v nalezcích, kde některé ústavy mohly mít až kolem 70% úmrtnosti – kromě zanedbané hygieny či nedostatečného stravování hrálo v úmrtích dětí zásadní roli jejich psychické strádání. Zpočátku měla péče o nezaopatřené děti, sirotky a opuštěné jedince nahodilou podobu (Gabriel a Novák, 2008).

Na našem území je jako nejstarší instituce, jež pečovala o osiřelé děti, označován takzvaný „Vlašský špitál“ z počátku 16. století, který byl založen Italy působícími na území státu. První státní instituce pak vzniká až v roce 1762, kdy byla prosazována kolektivní výchova nezaopatřených dětí umisťovaných do ústavů (Gabriel a Novák, 2008).

Předchůdce současné pěstounské péče je možné vysledovat do roku 1788–v tomto roce dochází k upouštění: „*od výhradního společného opatření sirotek a nalezců*“ (Gabriel a Novák, 2008 s.13), coby reakce na snahu o zhumanizování a také i zlevnění péče o tyto děti; předpisy pro osoby, kteří fungovali v roli pěstouna, se přitom zásadně neodlišovaly od těch, které platí v České republice v současnosti (Gabriel a Novák, 2008).

Osvojení si dítěte bez zaopatření bylo možné zpočátku pouze pro muže od roku 1811 dle platného rakouského zákoníku, teprve od roku 1914 tuto roli může zastávat také žena, a to od 40 let věku. Teprve tehdy s postupem času dochází k zavádění ústavní péče veřejnoprávního charakteru, která je doplňována dále o poručenství, regulované opatrovnictví a možnost adopce (Gabriel a Novák, 2008).

Z historie přístupu k nezaopatřeným dětem na našem území je možné doplnit následující pozitivní informaci: „*První republika přála rozvoji osvojení i péče pěstounské. Dětské domovy té doby nebyly koncipovány jako zařízení pro trvalý pobyt dětí, ale spíše jako domovy záchytné a diagnostické. Po krátkém pobytu z nich děti odcházely do osvojení, pěstounské péče, eventuálně do zařízení pro „mládež úchylnou“.* Domovy byly koncipovány pro malé skupiny dětí, ne více než dvacet.“ (Gabriel a Novák, 2008 s.16). Autoři zároveň doplňují, že v téže době existovaly také sirotčince, v nichž dítě pobývalo delší časový úsek (Gabriel a Novák, 2008).

Současná poměrně široká nabídka v rámci repertoáru forem náhradní rodinné péče, služeb v jejím rámci poskytovaných a obecně přístupu k zajišťování naplňování potřeb dětí je důsledkem snahy osob, které o děti v šedesátých letech dvacátého století pečovaly, zasadit rodinu na první místo v rámci všech výchovných institucí (Langmeier a Matějček, 2011).

2.1 Vliv ústavní a rodinné výchovy na dítě

Prostředí, v němž dítě vyrůstá, a podoba péče a výchovy podstatně ovlivňují všechny oblasti dalšího vývoje dítěte a obecně i jeho celoživotní úspěšnost, včetně výskytu psychických i somatických nemocí. Mnoho významných vědeckých výzkumu potvrdilo fakt, že děti, které navzdory dobrému zdravotnímu stavu prožily první měsíce a roky života v ústavní péči (viz např. Gunnar a Reid, 2019, Nelson, 2007), ve značné míře selhávají následně ve škole, zaměstnání i partnerském životě. Bývá pro ně charakteristická vyšší nemocnost a mnoho specifických zdravotních a psychických problémů. Během rané výchovy dítěte má individuální péče s možností navázání blízkého vztahu nebyvalou důležitost. Pakliže je taková péče či interakce nedostačující či úplně chybí a děti prožívají nevyhraněné a neosobní vztahy v ústavním zařízení, poruchy ve vývoji už bývají nenapravitelné. Dochází tak mnohdy k (Ptáček a kol., 2011):

- **Poruchám somatického vývoje** – opoždění tělesného vývoje, oslabený imunitní systém, vyšší potřeba specializované lékařské péče, další interní problémy.
- **Poruchám intelektu a motoriky** – opožděný rozumový vývoj, nižší hodnoty rozumových schopností, opožděný motorický vývoj.
- **Poruchám vývoje řečových schopností** – opožděný rozvoj řeči, omezené schopnosti vyjadřování, menší slovní zásoba.
- **Poruchám socio emočního vývoje** – opožděný socioemoční vývoj, problémy s navázáním citových vazeb, nedůvěra či naopak bezmezná důvěřivost, nízká sebedůvěra a uvědomění si vlastní hodnoty, nedostatečné zvládání stresových situací.
- **Rozvoji psychických poruch** – četnější výskyt psychických problémů, tendence k užívání psychiatrické medikace, zvýšená potřeba speciální psychiatrické péče.

Závěrem lze tedy říci, že pokud děti neprojdou normálním vývojem (tedy v úplné rodině, ale právě v ústavním zařízení), je pravděpodobné, že samy neovládou náležité rodičovské postoje. Deprivace může zapříčinit mimo jiného i narušení jejich budoucího manželství a rodičovství a zapříčinit dlouhodobé následky ve vlastním rodinném životě (Bechyňová a kol., 2007). I Gunnar a Reid (2019) souhlasí, že tyto deprivace přetrvávají i dlouho po ukončení institucionální péče. Navíc vzhledem k významným negativním dopadům prokázaným mnohými výzkumy (Matějček a Langmeier, 2011) se ústavní péče jeví nevhodně zejména u dětí do věku tří let.

2.2 Náhradní rodinná péče

Již na základě samotného pojmenování představovaného fenoménu je možné uvést, že náhradní rodinné péče o dítě je danému jedinci poskytována v případě, kdy o něj nepečuje rodina, takovému dítěti či dospívajícímu je možné poskytnout určitou „náhradu“.

2.2.1 Trendy náhradní rodinné péče

U dětí, které nemohou z nejrůznějších důvodů vyrůstat ve vlastní rodině lze danou formu péče nahrazovat odlišnými variantami – může se jednat o adopci, různé formy pěstounské péče, nebo umístěním do péče ústavní (Pugnerová In Pugnerová a Kvintová, 2016). Dle Kukly (2016) si náhradní rodinná péče klade za cíl zajišťovat potřeby dítěte optimálním způsobem, a to za předpokladu, že nebyly úspěšné předcházející pokusy o sanaci rodiny, jíž bylo dítě dříve součástí.

Z konkrétních forem náhradní rodinné péče jsou uplatňovány následující (Kukla, 2016):

- Krátkodobé svěření do péče jiné fyzické osoby;
- Individuální pěstounská péče – v jejím rámci hrají často zásadní roli prarodiče dítěte (těmto je dítě svěřováno v četných případech, jedná-li se o individuální pěstounskou péči příbuzenskou); dále pak existuje nepříbuzenská individuální pěstounská péče (označovaná jako „klasická“), kdy je dítě svěřeno do péče „cizí“ osobě;
- Skupinová pěstounská péče – poskytovaná v rámci rodinných buněk (zde se jedná o minimálně pěstounské páry), nebo v SOS dětských vesničkách);
- Pěstounská péče na přechodnou dobu;
- (Mezinárodní) adopce.

Při detailnějším pohledu na trendy současnosti je možné zmínit například zájem o pěstounskou péči v kontextu možných traumat dítěte a naplňování jeho psychických potřeb (možnosti naplnění těchto potřeb) právě ze strany pěstounů – existuje snaha lépe řešit situace, kdy se dítě nachází „mezi rodinami“ (Sobotková, online, 2022).

2.2.2 Výhody a nevýhody náhradní rodinné péče

Jasnou výhodou náhradní rodinné péče je skutečnost, že nezaopatřené dítě nemusí trávit prakticky žádný časový úsek ve výchově ústavní například v dětském domově apod. (Domino, online, 2023).

Jak se lze dočíst u Gabriela s Novákem (2008) i při nepříliš pozitivních zkušenostech z pěstounské péče poté, co jsou vystaveni nutnosti pobytu v některém z ústavních zařízení, dobrovolně raději volí variantu, kdy mohou vyrůstat mimo dětský domov, byť je to nikoli ve své ale v nové rodině.

Ke zvolené problematice je možné předložit následující komentář: *„Výhody náhradní rodinné péče oproti dětským domovům a jiným ústavům jsou známé už od 60. a 70. let minulého století, kdy byly popsány prof. Matějčkem a prof. Langmaierem v Čechách a dalšími odborníky ve světě.“* (Děti patří domů, online, 2023)

Výhodou mimoústavní výchovy dítěte je ta skutečnost, že v náhradní rodinné péči je mu umožněno, aby přicházelo do kontaktu stále stejné osoby, která o něj pečuje a má k němu pozitivní vztah – toto není možné zajistit v sebelepším dětském domově. Náhradní rodinná péče, v kontrastu s ústavní výchovou, poskytuje dětem rodinnou atmosféru a z ní vyplývající láskyplné prostředí (Rozum a cit, online, 2023).

Z možných negativ lze poukázat například na skutečnost, že při zařazení dítěte do pěstounské péče může docházet při jeho kontaktu s rodiči k traumatizaci a k tomu, že pěstouni nejsou schopni naplňovat veškeré psychické potřeby podobných jedinců – daná skutečnost je komentována následovně: *„V praxi pozorujeme, že vzniká bludný kruh vystavování dětí nevhodným kontaktům a následně hledání psychologa či psychoterapeuta, který má následky kontaktů, ošetřit.“* (Sobotková, 2022)

3 Rodina

Podle Jedličky (2015, s.45) je možné rodinu definovat jako: „*tradiční společenství osob, které lze najít v nějaké podobě v každé známé kultuře.*“

Rodina je jedním ze dvou základních sociálních prostředí, v nichž dítě vyrůstá a kde dochází k jeho socializaci (druhým je škola). Vzhledem k tomu, že dítě dříve přichází do rodiny než do školního prostředí, lze právě rodinu označovat za primární socializační prostředí, jež na jedince působí (Kukla, 2016).

S ohledem na typ rodinného zázemí lze rozlišovat následující rodiny: úplnou, neúplnou, novou, rodinu s druhem (družkou) a ostatní; do kontrastu s rodinným prostředím pak lze stavět prostředí ústavní výchovy, v němž pobývají ty děti a dospívající osoby, které nevyrůstají v rodině (MPSV In Kukla, 2016).

3.1 Funkce rodiny

Rodina slouží člověku coby jednotlivci jakožto zprostředkující činitel mezi ním samotným a společností jakožto celkem; v rámci rodinného systému dochází také k formování základních charakteristik jedince z hlediska psychologického, jeho duševního života (Jedlička, 2015). Rodina tedy dle uvedeného naplňuje funkce jednak sociální, jednak zároveň i psychologické.

Primární roli rodiny autor Jedlička (2015) vymezuje následujícím způsobem: „*spočívá v tom, že již od narození ovlivňuje vývoj jedince, vytváří citové vazby, které mají dlouhodobý vliv a zapisují se trvale do duševního života dítěte.*“ Dále pak autor poukazuje na socializační funkce rodinného systému, jež tento zastává vůči svým účastníkům – tyto jsou prezentovány jako velice široké (Jedlička, 2015, s. 35).

Autor Dunovský (1999 In Kukla, 2016) uvádí následující funkce, jež má rodina naplňovat:

- Funkci biologicko-sexuálně-reprodukční
- Funkci ekonomicko-zabezpečovací
- Funkci emocionální
- Funkci vzdělávací a socializačně-výchovnou.

Výše uvedené čtyři základní typy funkcí, a jejich plnění rodinné systému odpovídají, budou v dalších odstavcích detailněji popsány.

Funkce biologicko-sexuálně-reprodukční

Daná funkce znamená, že rodina má za úkol udržovat život („rod“) v rámci společnosti a tím podporovat společnost jako takovou; sexuální aspekt přitom neslouží pouze a jen k reprodukci, ale také k potěšení pro zúčastněné osoby. Reprodukční by měla zabraňovat tomu, aby docházelo v rodinách, a společnostech k jejich vymírání (Dunovský, 1999 In Kukla, 2016).

Funkce ekonomicko-zabezpečovací

Rodina dříve ve společnosti fungovala jako určitá výrobní jednotka, s postupem času se přeměnila spíše na jednotku konzumní, spotřebitelskou; v současnosti ve vyspělých společnostech jednotlivé rodinné jednotky nejsou odkázané samy na sebe, díky finančním prostředkům jsou pokrývány potřeby rodiny – ať už se jedná o bydlení, stravování, bezpečí, chod domácnosti (Dunovský, 1999 In Kukla, 2016) – které mohou naplňovat „lidé zvnějšku“ (nejrůznější profesionálové jako kadeřníci, kuchaři, zemědělci aj.), nejsou tedy zajišťovány pouze samotnými příslušníky konkrétního rodinného systému.

Zabezpečení rodiny na základě ekonomických prostředků je nutné jak materiálně, tak i duševně, sociálně a případně i duchovně – u členů rodiny díky tomu dochází k naplňování jejich životních jistot (Dunovský, 1999 In Kukla, 2016).

Funkce emocionální

Jedná se o vysoce důležitou roli, jež může být naplňována pouze v případě, že se jí zhošťují zodpovědní, emočně vyzrálí a stabilní jedinci, kteří pracují na dlouhodobém, stabilním vztahu – v rámci pár, který takto funguje, je pokládán emoční základ pro všechny další členy rodinného systému, zejména pro děti do rodiny narozené či jinak přichozí (Dunovský, 1999 In Kukla, 2016).

Funkce vzdělávací a socializačně-výchovnou.

Pro možnost zabezpečování společenské kontinuity je nutné coby východisko pozitivní atmosféry v rodině, kde fungují kladné emoční vztahy; v centru pozornosti dospělých osob utvářejících rodinu musí stát prospěch (nejlepší zájem) dítěte – toto má být z jejich strany ochraňováno před nepříznivými vlivy, stejně jako je nezbytně nutné, aby mu bylo napomáháno ke zvládnutí životních překážek – tyto se má dítě v rodině naučit překonávat (Dunovský a kol., 1999 In Kukla, 2016). Prostředí rodiny má poskytovat dětem základní poznatky ovlivňující to, jakým způsobem budou chápat sami sebe, druhé lidi i

svět okolo a jak na tyto jednotlivé součásti jejich života budou reagovat (Vágnerová a Lisá, 2021).

3.2 Funkční rodina

S ohledem na naplňování funkcí příslušících rodině je možné rozlišovat mezi rodinnými systémy, které jsou funkční, problémové, dysfunkční a afunkční (Kukla, 2016). Pro potřeby předkládaného dokumentu budou v podkapitole 2.1. charakterizované rodiny funkční a problémové jakožto takové, v nichž může dítě vyrůstat bez závažných dopadů na jeho celkový dlouhodobý vývoj.

V návaznosti na informace o emocionální funkci rodiny lze upozornit, že: „*nesmíme zapomenout na dítě, jeho zájmy a prospěch. Ty jsou naplňovány především ve funkční a harmonické rodině.*“ (Dunovský, 1986, In Kukla, 2016, s.108) V případě vzdělávací a socializačně-výchovné funkce je pak pro funkční rodinu charakteristické, že tato musí: „*mít dítě opravdový zájem, kvalitně o něj pečovat, vychovávat je. Musíme dítě přijmout takové, jaké je, snažit se plnit jeho odůvodněné potřeby a požadavky, včas náležitým způsobem.*“ (Dunovský a kol., 1999 In Kukla, 2016, s.108).

Funkční rodina je nutným předpokladem zdárného vývoje dítěte – takováto rodina by měla být úplná a musí naplňovat řadu různých funkcí od biologických, přes sociální a psychologické až po ekonomické (Pugnerová In Pugnerová a Kvintová, 2016).

3.3 Dysfunkční rodina

Hovořeno zde bude o rodinách dysfunkčních a afunkčních. Dysfunkční a afunkční rodiny se vyskytují asi v pěti procentech všech případů (Kukla, 2016).

Vyrůstání dětí v podobných typech rodinných systémů jej může negativně ovlivňovat, protože: „*Jednotliví členové rodiny a vztahy mezi nimi slouží jako model, který dítěti v dostupném měřítku ukazuje, jak funguje lidské společenství. Dítě chování těchto lidí napodobuje a později se s nimi identifikuje.*“ (Vágnerová a Lisá, 2021, s.50) Porucha socializačně-výchovné funkce přitom představuje nejvýznamnější poruchu ve vztahu k dítěti, v podobných případech je možné hovořit o poruše rodiny (Kukla, 2016).

O dysfunkční rodině je možné hovořit jako o takové, u níž se vyskytují poruchy některé z jejích funkcí, nebo dokonce všech těchto funkcí naráz, přičemž podobné poruchy:

„ohrožují nebo poškozují rodinu jako celek, a zvláště vývoj a prospěch dítěte.“ (Dunovský, 1999 In Kukla, 2016)

Zatímco u dysfunkčních rodin zahájit sanaci, jelikož tato si s poruchami vyskytujícími se v jejím rámci není schopná poradit svépomocí, u rodin afunkčních je možné konstatovat, že tyto ztrácejí základní úkol vůči dítěti, které kvůli tomu poškozují – zde už je sanace nemožné

a je nutné dítě umístit do náhradní rodiny (Dunovský, 1999 In Kukla, 2016)

V preindustriálních společnostech bylo zcela běžné, že prarodiče tvořili součást jedné domácnosti s nukleární rodinou, byly do této integrovány (obdobně jako například i tety, strýcové apod.) – jedná se o takzvanou „rozlehlou domácnost“, jež je v mnoha kulturách běžným spořádáním také dnes (Jedlička, 2015).

Pro vývoj dítěte je dle Vágnerové s Lisou (2021) důležitá „standardní rodina“ složená z rodičů, prarodičů, případně sourozenců – takové uspořádání je optimální pro rozvoj dítěte zde vyrůstajícího.

3.4 Psychická subdeprivace u dítěte

Poprvé byl pojem psychické subdeprivace použit Matějčkem, Schüllerem a Dytrichem v roce 1975 (Pugnerová In Pugnerová a Kvintová, 2016) v souvislosti s provedenou studií orientovanou na projevy dětí z nechtěných těhotenství – tyto vykazovaly obdobné manifestace jako jedinci umístění do kolektivních výchovných zařízení. Zdrojem pocitů bezpečí u dítěte bývá totiž především jeho matka.

Psychická deprivace je pojmem užívaným k označení: „*dlouhodobé neuspokojování citových a emočních potřeb, stimulace a vřelého vztahu.*“ (Langmeier a Matějček, 2011 In Jochmannová, 2021, s. 331). U dítěte hrozí narušení jeho kognitivního i motorického vývoje a v extrémních případech může nastat dokonce úmrtí jedince. V každém podobném případě je ohrožován duševní vývoj a duševní zdraví dítěte (Jochmannová, 2021).

K deprivaci dítěte může docházet v případech, kdy je toto ostrakizováno jedinci jeho vrstevnické skupiny, tito jej nepřijímají – podobné působení může u nepřijímaného dítěte negativně zasahovat do dalšího (budoucího) vývoje jeho osobnosti (Vágnerová a Lisá, 2021). Dále je možné o subdeprivaci hovořit právě u dětí, které jsou rodiči (zejména matkou) nechtěné (Kukla, 2016). Taktéž k subdeprivaci může vést zvýrazněná osobnostní tendence některého z rodičů (Gabriel a Novák, 2008).

Pemová s Ptáčkem (2016) poukazují na diskutabilnost nezanedbávání dítěte v některých konkrétních prostředích náhradní rodinné péče, jelikož k zanedbávání nedospělé osoby může docházet prakticky v jakémkoli prostředí a může tak docházet právě k subdeprivaci či dokonce k deprivaci dítěte.

Sám Matějček (2017) poukazuje na skutečnost, že v současnosti již nebývá natolik významným problémem psychická deprivace dětí tak, jak ji trpěli dříve jedinci umístění do ústavní výchovy, ale problémem bývá spíše jejich citová subdeprivace – tato se manifestuje například v rodinách, které jsou udržovány pouze formálně, v konzumních rodinných prostředích, v rodinách, v nichž jsou děti odmítány, nepředstavují pro své rodiče zásadní hodnotu. (Matějček, 2017)

Psychická deprivace ohrožuje dítě v sociálních prostředích, která jsou kultivovaná a netolerantní (Jedlička, 2017).

4 Role prarodiče

Role prarodičů zaznamenávají v historických souvislostech nemalé proměny. Dřívější vnímání role prarodiče jako osobnosti vyžadující naprostou úctu, poslušnost a emocionální odstup od vnoučat byly například v poválečném období pozvolna nahrazeny apelem na lásku a náklonnost a prarodiče začali fungovat jako společníci vnoučat. Kulturní vzorec prarodičovství je v současné době příznivější a klade důraz na lásku a emocionální blízkost vnoučat a jejich prarodičů. Na roli prarodiče se v průběhu 20. století podílely také demografické faktory. Díky snížení úmrtnosti si mohou děti v současnosti užívat prarodiče dříve a častěji je zažijí i v době své dospělosti. Pokles porodnosti vedl k tomu, že skoro přestal existovat souběh rodičovství a prarodičovství, v důsledku čehož mají prarodiče méně rodinných rolí. Proměny role prarodičů se v průběhu 20. století transformovaly k tomu, že dnes je prarodiče pro děti více podstatná, než tomu bývalo dříve. Na druhou stranu je však zde skutečnost, že prarodiče často při narození vnoučete stále pracují a nemohou jim mnohdy věnovat tolik péče a pozornosti jako dříve (Čepilová, 2021).

Rozdíl mezi rolí rodiče a prarodiče lze vnímat například v rozdílnosti typu odpovědnosti za dítě. Hranice mezi prarodičovskou a rodičovskou rolí může být ovšem také fluidní, neboť role prarodiče souvisí s pocitem zodpovědnosti vůči vlastním dětem, a tak může být provázána s rolí rodičovskou. Co se týče genderových rozdílů, dědečkové a babičky pečují o vnoučata odlišně, stejně jako mají rozdílná očekávání prarodičovské role. Ženy bývají zpravidla pečující a inklinující k veřejnému sdružování, kdežto muži se většinou zabývají naplňováním role prarodiče vesměs v oblasti práce a volného času (Prášilová, 2021).

Rozdílné představy o roli prarodiče a současně narůstající heterogenita rodinných uspořádání i individuálních životních stylů seniorů rozděluje formy prarodičovství. Hasmanová Marhánková a Štípková (2014, s. 15-26) ve své práci nabízí hned několik typologií prarodičů. Tou první je typologie založená na míře péče věnované prarodičem vnoučeti a také jeho vzdálenosti od dítěte, neboť ta má mnohdy podstatný vliv na to, jak často může prarodič vnouče vidat. Rozdělení prarodičů je pak následující: intenzivně pečující (31 %), občasně pečující – zblízka (19 %), občasně pečující – zdaleka (10 %), nepečující, ale přítomní (41 %) a nepečující, nepřítomní (18 %). V dalším textu se pak autorky zabývají typologií vzorců prarodičovství z perspektivy matek a babiček a rozlišují:

- **Babička jako zaměstnání** – babičky tráví s vnoučaty několik hodin týdně bez přítomnosti rodičů. Mnohdy jde o každodenní kontakt, který podstatně supluje

přítomnost rodičů nebo služeb zařízení péče o předškolní děti. Často jde o pomoc při návratu matek do zaměstnání.

- **Babička na telefonu** – babičky tráví čas s vnoučaty nepravidelně několikrát za měsíc mnohdy až několik hodin bez přítomnosti rodičů. Jde spíše o nárazovou pomoc.
- **Babička jako vynucená pomoc** – faktickým iniciátorem pomoci zde bývají více rodiče než prarodič. Matky často vnímají, že si o pomoc musí samy říkat, a vnímají ji tak jako méně samozřejmou.
- **Babičky na zážitky** – babičky tráví čas s vnoučaty bez přítomnosti rodičů. Na rozdíl od výše zmíněných se trávený čas s vnoučaty více zaměřoval na poskytování zábavy.
- **Babička jako návštěva** – prarodiče tráví čas s vnoučaty za přítomnosti rodičů. Jde o občasné rodinné návštěvy.
- **Nepřítomni prarodiče** – málo častý nebo žádný kontakt s vnoučaty, často kvůli špatným vztahům v rodině.

Z výzkumu Vidovičové a kol. (2015), která se zaměřovala především na role babiček vyplývá, že role babiček je někdy přetěžována v důsledku požadavků na ně kladných. V některých případech může totiž docházet k částečnému nahrazení role rodiče kvůli ulehčení sladění rodinného a pracovního života matky, v závislosti na všeobecné snaze zabezpečit dětem maximum dohledu v současné ne úplně bezpečné době a z důvodu zabezpečit dětem po celou dobu maximum zábavy a aktivit. Navíc při současném oddělení bydliště babiček a vnoučat, při zvyšování věku žen vstupujících do role babičky a z toho plynoucího úbytku energie, než mívaly jejich babičky a matky v prarodičovské roli, a kdy navíc mnohé babičky stále pracují.

4.1 Vztah prarodiče a vnoučete

Ve vztahu k sledování vztahů prarodičů s rodiči nelze opomenout, že se jedná o rozdílné generace, z čehož vyplývají i specifické odlišnosti. Generaci jako takovou je možné definovat jako větší skupinu lidí, „...kteří jsou socializováni přibližně ve stejné době, a poji je proto dobově podmíněný styl života a způsob smýšlení“ (Urbancová, 2021, s.156). Kohoutová uvádí, že vztahy prarodiče a vnoučata jsou důležité z různých důvodů. Babička s dědečkem hrají důležitou roli už jen tím, že existují a jsou součástí rodiny. Pomáhají s přípravou vnoučete na stáří. Nenahraditelnost lze vnímat v setkávání dítěte s uceleností

života a vyrovnání „mediálního“ obrazu stárnutí a stáří, vzhled do sousedních odlišných světů dětství, dospělosti a stáří a pochopení variability potřeb, názorů a chování skrze generace. Další přínosy mezigeneračních vztahů jsou individuální záležitostí závislou do určité míry na osobnostních vlastnostech, úrovni dobrovolnosti, četnosti, době a způsobu účasti a dalších faktorech (Kohoutová, 2023).

Mezigenerační vztahy mohou být přínosné v učení dětí vyrovnat se s rozdílným pohledem na život a na svět, umožňují všem smysluplně trávit volný čas, učí vzájemné úctě, porozumění a podpoře, zajišťují aktivitu, obohacení života o nové zážitky a zkušenosti, zklidnění a odpočinek nebo naopak oživení, zábavu a radost bez náročné rodičovské odpovědnosti. Vztahy prarodičů s vnoučaty mohou podpořit učení se nových dovedností, předávání zkušeností a toho co umí (ať už prarodič nebo i vnouče může učit – např. ovládání moderních technologií), seberealizaci a pocitu významnosti a potřebnosti (někdo mě potřebuje), instrumentální pomoc, vzájemný sociální kontakt aj. Mezigenerační vztah s sebou přináší výhody pro všechny účastníky (Kohoutová, 2023).

Pokud se prarodiče věnují intenzivní péči o svá vnoučata může prarodiče významně pozitivně ovlivňovat, ať už se jedná o vyšší pocit cílevědomosti, štěstí a spokojenosti, lepší příležitosti k utváření rodinných vztahů, pokračování v rodinné historii, akceptování lásky a společnosti, včetně silnějšího pouta mezi prarodičem a vnoučetem (Prášilová, 2021).

Díky již zmíněné skutečnosti, že prarodiče už nejsou svázáni tolika povinnostmi a zodpovědností vůči rodičovské roli, mohou vnoučatům nabízet hlavně uvolněné a příjemné chvíle, což může být právě v případě nějakých problémů v rodině, nefungování rodičů, jejich rozvodu apod. pro vnoučata nadmíru přívětivé. Opomenout nelze ani to, že prarodiče mohou fungovat také jako důležití důvěrníci, kteří dětem pomáhají zpracovat a rozehnat eventuální problémy v soužití s rodiči. Pakliže se v rodině vyskytne nějaký vážný problém (dnes nejčastěji rozchod rodičů), bývají prarodiče první, kdo poskytne pomoc, obvykle zkrátka proto, že mají k svým dětem a vnoučatům hluboký vztah a pokládají to za svou morální povinnost. Mnoho studií ukazuje, že i v dnešní době, když se v rodině děje něco špatného, co by mohlo ohrozit budoucnost dítěte, bývají prarodiče těmi prvními, kteří aktivně a efektivně pomáhají i zachraňují (Labusová, 2009).

Prarodiče také mnohdy bývají těmi, kteří v prvé řadě suplují primární rodiče, pokud tito nezvládají výchovu, eventuálně z jiných důvodů nefungují ve své rodičovské roli. Pak ji někdy přebírají prarodiče. Společným atributem tohoto jevu bývá fakt, že primární rodina neplnila adekvátně své funkce v takovém rozsahu, aby bylo dítě třeba z rodiny

odebrat nebo sám prarodič dal najevo zájem o převzetí do péče, než problém stihl vygradovat do stádia odebrání dítěte z péče ze strany formálních instancí. Pro vychovávající prarodiče pak bývá mnohdy charakteristické, že nezvládli dostatečně uplatňovat svou výchovnou autoritu. Mnohdy u takových dětí dochází k transgeneračnímu přenosu životního modelu primárního rodiče (Doubková, 2019).

V souvislostmi se vztahy zde nelze opomenout také tematiku mezigenerační solidarity. Především v dřívějších dobách závisela na celkem silném závazku pomoci mezi jednotlivými generacemi. Vyšší míra normativní solidarity je typická pro starší generace. V evropském srovnání se Česká republika řadí mezi země, kde senioři poskytují více pomoci, než je evropský průměr. Současně je poukazováno na důležitost pomoci zajišťované prarodiči (zejména babičkami) pro organizaci péče o malé děti. Poměrně vysoká míra mezigenerační solidarity v české společnosti bývá mnohdy spojována s historicky důležitou rolí (zejména) babiček v česko-slovenské rodině. Finanční a bytová podpora, hlavně pak pomoc s péčí o malé děti prarodiči byla očekávanou a naplňovanou složkou mezigenerační solidarity v bývalém Československu a jednou z hlavních podmínek zdárného návratu matek na trh práce. V současné generaci mladých lidí i seniorů se však vnímání vztahů rodičů a dětí proměnu směrem k poklesu normativní solidarity (Hasmanová Marhánková a Štípková, 2014).

Ve vztahu k mezigenerační solidaritě lze zmínit i mezigenerační konflikty, ke kterým může docházet například ve chvíli, když prarodič rodiče v něčem nerespektuje a vezme na sebe roli zkušeného experta. Důvodem může být i rozmazlování. Prarodiče mívají vzácné privilegium, že se od nich neočekává, že budou vychovávat, své děti už vychovali a teď si vnoučata užívají, „rozmazlují je“. Konflikty mohou nastat i v situacích, kdy si rodiče adekvátně neuvědomují, že prarodič má vlastní zájmy a starost o vnoučata není jeho vymahatelnou povinností ani jedinou náplní volného času (Kohoutová, 2023).

4.2 Volný čas dětí

Dle Veselé s Kaniokovou (2011) představuje volný čas: „*sumu činností, kterým se jednotlivec věnuje podle vlastní libovůle, aby si odpočinul, zotavil, rozvíjel svou účast ve společenském životě, svou informovanost vzděláním.*“ (Veselá a Kanioková, 2011, s. 139).

K tomuto dochází v jeho „volnu“, tedy v době, kdy nemusí daná osoba plnit své povinnosti spojené s domácností, rodinou, základní péčí o sebe nebo prací potažmo studiem (Pávková, 2014).

Podle Procházky (2014) je vhodné trávit volný čas cílevědomým způsobem, tedy věnovat se aktivitám, jež těsně souvisejí se životní koncepcí jedince (podporují ji), vycházejí z jeho vlastních zájmů. V případě dětí se bude jednat spíše o jejich zájmy, zatímco životní koncepce se bude do volnočasových aktivit promítat ze strany rodiny, dospělých osob o jedince pečujících (Procházka, 2014).

Je doporučeno, aby v rodinách šli dospělé osoby dětem ve způsobu trávení volného času příkladem, vhodné je trávit v rámci rodinného systému volný čas společně (Skládalová, 2015). Působení na volný čas u dítěte ze strany členů rodiny (nebo také i školy) by mělo být změrné, naopak záměrné výchovné působení v dané rovině nelze očekávat například od různých pouťových atrakcí, cestovních kanceláří a obdobných subjektů angažujících se ve sféře rekreace či zábavy (Jucovičová a Žáčková, 2015).

Vhodný způsob trávení volného času u dětí se odvíjí od jejich věku. Kupříkladu autorka Skládalová (2015) upozorňuje, že u velmi malých dětí není vhodné vyplňovat jejich volný čas všemožnými kroužky, jelikož tito jedinci nejvíce potřebují přirozený pohyb, možnost spontánního sebevyjádření a všestranný rozvoj. Je nutné mít na paměti, že význam volného času u dětí (a mládeže) v moderních společnostech narůstá (Skládalová, 2015).

Praktická část

5 Kvantitativní výzkum

5.1 Cíl výzkumu

Tento kvantitativní výzkum se zaměřoval na děti, které žijí v dětských domovech a jejich interakce s prarodiči.

Konkrétním cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaká je mezigenerační interakce dětí žijícími v dětských domovech a jejich prarodičů. Následným důležitým aspektem bylo vyzkoumat, zdali děti, které jsou v kontaktu se svými prarodiči, dokážou ohodnotit jejich vztah. Také bylo zjišťováno, jakým způsobem děti tráví volný čas se svými prarodiči. Dále se výzkum zabýval, zdali děti dokážou určit rozdíl mezi rodičovskou a prarodičovskou funkcí. Pro tento výzkum byly jasně stanovené jednotlivé dílčí cíle. Jako první jsem chtěla zjistit, zda děti své prarodiče znají. Také to, zdali jsou s nimi v kontaktu, jaký postoj k nim zaujímají a jaké s nimi mají vztahy.

Dílčí cíle:

Zjistit, zda děti své prarodiče znají.

Zjistit, zda jsou se svými prarodiči v kontaktu.

Zjistit, jaký zaujímají postoje ke svým prarodičům a jaké s nimi mají vztahy.

5.2 Charakteristika zkoumaného vzorku

Do výzkumného šetření jsem oslovila více než padesát dětských domovů v České republice. Ze všech oslovených zařízení dotazníky vypracovaly děti pouze ze tří dětských domovů. Dětský domov v Ledcích u Kladna, Dětský domov v Novém Strašecí u Rakovníka a Dětský domov Domino v Plzni. Shodou okolností se první dva zmíněné dětské domovy nachází ve Středočeském kraji. Tyto dětské domovy nadále spojuje stejný zřizovatel a tím je Středočeský kraj. Co se týká Dětského domova Domino v Plzni, jejím zřizovatelem je Plzeňský kraj. Dotazník vyplnilo celkem 76 respondentů ve věkovém rozmezí od 5 let do 18 let.

5.2.1 Dětský domov a školní jídelna Nové Strašecí

Dětský domov byl založen již v roce 1941. Od roku 2013 patří dětský domov mezi poskytovatele sociálních služeb. Tato změna znamenala, že dětský domov se stal jak školským zařízením, tak i poskytovatelem komplexních služeb pro ohrožené rodiny. Celková kapacita tohoto domova je 24 míst, z nich 23 je aktuálně obsazené (k březnu 2023). Dětský domov je rozdělen na tři rodinné skupiny, které poskytují potřebnou podporu a péči pro ohrožené děti. (Dětský domov Nové Strašecí, online).

Návštěvní doba v tomto domově je stanovena v pracovní dny od 15.30 do 18.00 hodin. O víkendu, volných dnech (svátky, prázdniny) od 13.00 do 18.00 hodin. Pro uskutečnění návštěvy je nutné se předem domluvit se sociální pracovnící, a to buď po telefonické domluvě nebo na základě písemné zprávy. Většina návštěv se uskutečňuje v návštěvní místnosti dětského domova nebo je možnost využití zahrady v DD. (Dětský domov Nové Strašecí, Vnitřní řád, online).

5.2.2 Dětský domov Domino Plzeň

Tento dětský domov v Plzni byl zřízen v roce 1986 s cílem poskytnout domov a péči pro děti a mládež. Domov má celkovou kapacitu 56 míst a tohoto času je kapacita naplněna (k březnu 2023). Dětský domov je rozdělen do šesti rodinných skupin, které poskytují bezpečné a stabilní prostředí. Sedmá skupina je určena pro starší děti, které žijí samostatně v bytech, což jim dává možnost osamostatnit se a mít větší flexibilitu s naložením volného času. Tento způsob bydlení je může více připravit na samostatný život po odchodu z dětského domova.

(Dětský domov Domino Plzeň, online).

Stanovené dny návštěv v dětském domově Domino jsou středa, sobota a neděle. Před samotnou návštěvou je nutné se nahlásit v pracovních dnech od 7.00 do 15.30 hodin v kanceláři DD osobně, telefonicky nebo písemně. V případě potřeby lze se domluvit přímo s chovatelem rodinné skupiny, kde dítě pobývá. Ve vnitřním řádu dětského domova jsou uvedeny prostory pro vykonání návštěvy. Důležité je také dodržovat zásady, jako je zákaz kouření a konzumace alkoholu v areálu dětského domova.

5.2.3 Dětský domov Ledce

Dětský domov Ledce se nachází v budovách bývalých lázních, který se nazýval Šternberk. Domov byl založen roku 1955. Jeho maximální kapacita činí 48 míst, z toho je aktuálně

využito 39 míst (k březnu 2023). V budovách se nachází šest zařízených rodinných bytů a v každém z nich jedna rodinná skupina. V areálu dětského domova se také nachází jídelna, zahrada s dětským hřištěm, multifunkční hřiště a venkovní bazén. (Dětský domov Ledce, online).

Kontakty dětí s rodiči po vzájemné domluvě s jednotlivými pedagogickými pracovníky zajišťují sociální pracovníci a to:

“a) Předání dětí osobám odpovědným zajišťuje sociální pracovníci, v případě její nepřítomnosti pedagogický pracovník, a to pouze osobám uvedeným v souhlasu OSPOD nebo jeho zmocněnci.

b) Uskutečněný kontakt s rodinou – zapisuje pracovník DD, který je přítomný. Tento zápis provede do příslušného formuláře kontaktu s rodinou.” (Dětský domov Ledce, Vnitřní řád, online).

Návštěvy dětí v domově jsou preferovány ve všední den v pátek od 13.00 do 18.00 hodin. Během víkendu je upřednostňována neděle a to od 15.00 do 18.00 hodin. Po domluvě se sociálními pracovníci lze návštěvu uskutečnit i mimo preferované dny a hodiny. Tyto návštěvy je ovšem nutno předem telefonicky domluvit z důvodu možné nepřítomnosti dítěte. Pro návštěvy je určena návštěvní místnost. Po schválení ředitele lze umožnit návštěvu i v ostatních prostorách domova. V případě návštěv uskutečněných mimo prostory dětského domova vyplňuje příslušný pracovník potvrzení o předání dítěte. Zde se uvádí čas návratu dítěte zpět do DD. V případě nevhodného chování zákonných zástupců nebo osob blízkých v zařízení, je možné návštěvu zakázat nebo ukončit.

V dnešní době jsou děti nejčastěji s rodiči a osobami blízkými v telefonickém kontaktu a na sociálních sítích. Děti mají nárok na telefonát bez přítomnosti vychovatele. Písemné kontakty využívají děti v dnešní době zcela minimálně.

5.3 Metodologie výzkumu

Pro své výzkumné šetření jsem využila metodu sběr dat pomocí dotazníku, který jsem pro tento účel vytvořila. Dotazník obsahoval celkem 12 jednoduchých otázek. Do dotazníků jsem nezahrnula otázku ohledně pohlaví. Pro můj výsledek výzkumu nebyla potřeba. Většina použitých otázek byly uzavřené, dvě polouzavřené a jedna doplňující. Tuto metodologii výzkumu jsem použila jako jedinou, s vyhodnocením tohoto šetření. Děti jsem v úvodu dotazníku požádala o co možná nejpravdivější a nejpresnější odpovědi, uvedla

jsem, že je dotazník anonymní, tudíž nemají uvádět svá jména. Uvedla jsem k čemu mi jejich odpovědi poslouží.

Osobně jsem byla přítomna při vyplňování dotazníků v jedné rodinné skupině dětského domova v Ledcích. Všechny děti v tomto domově mě osobně znají, z toho důvodu nebylo potřeba se osobně představovat. Děti jsem seznámila s předmětem a průběhem šetření. Byla jsem připravená odpovědět na jejich případné dotazy. Dětem byl vysvětlen postup při vyplňování dotazníků. Přístup dětí k vypracování dotazníků byl kladný, všechny děti byly ochotné. Starší jedinci pracovali samostatně. Mladší děti s dopomocí přítomných vychovatelů. Časová náročnost byla minimální, vyplňování dětem trvalo přibližně 20 minut. Pro většinu dětí, dle vyjádření vychovatelů a mé zkušenosti, byly otázky jasně dané a srozumitelné.

5.4 Formulace výzkumných hypotéz

Na základě provedeného kvantitativního výzkumu, který jsem realizovala pomocí dotazníků, jsem mohla analyzovat, vyhodnotit výsledky a potvrdit či vyvrátit mnou stanovené hypotézy. Pro ověření mých hypotéz jsem nejprve sestavila dotazníky s otázkami, které se týkaly zkoumaného tématu.

Výzkumné hypotézy:

Výzkumná hypotéza č.1 - Minimální počet dětí žijící v dětském domově zná své prarodiče.

Výzkumná hypotéza č.2 - Prarodiče nezastávali funkci rodičů.

Výzkumná hypotéza č.3 - Minimální počet dětí, které své prarodiče zná a jsou s nimi v kontaktu, s nimi mají kladné vztahy.

Výzkumná hypotéza č.4 - Nejčastěji jsou děti s prarodiči v telefonickém kontaktu.

5.5 Způsob provedení výzkumu

Vypracovaný dotazník jsem konzultovala s mojí vedoucí práce. Po jejím souhlasu s tímto dotazníkem jsem pomocí elektronické pošty oslovila více než padesát dětských domovů v České republice. Dotazníky byly odeslány v měsíci leden roku 2023. Vedení dětských domovů (ředitelé, sociální pracovnice) jsem požádala o spolupráci při vyplnění příloženého dotazníku dětmi. Zpětná vazba byla téměř nulová v porovnání s mým očekáváním. Z oslovených 52 dětských domovů mi bylo vyhověno pouze ve třech dětských domovech, v celkovém počtu 76 respondentů. Od dvou dětských domovů jsem

dostala odpovědět, že nejsou schopni mi poskytnout vyplněné dotazníky z důvodu vytížení, z ostatních dětských domovů jsem nedostala odpověď žádnou.

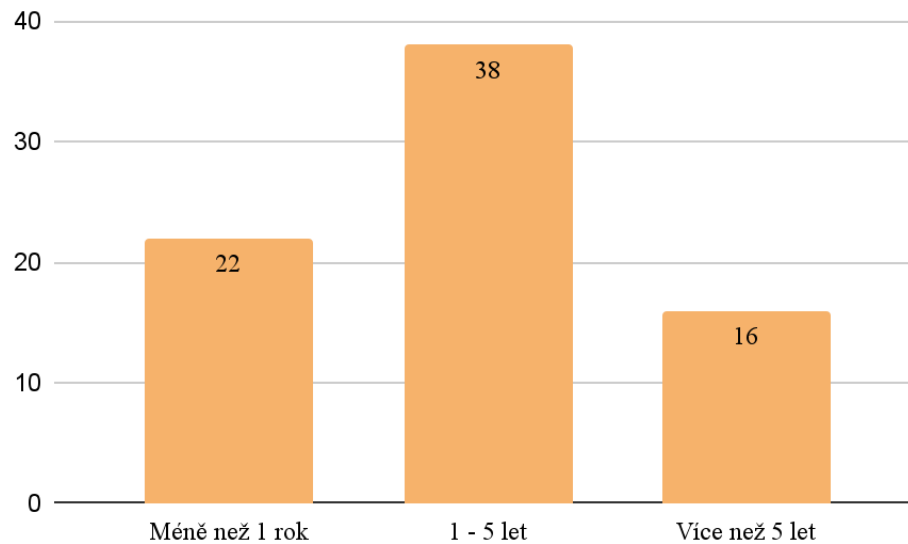
Jak jsem již zmínila vyplnění dotazníku proběhlo za přítomnosti vychovatelů v dětském domově Ledce, v dětském domově Domino a ředitele dětského domova v Novém Strašecí. Jejich přítomnost sloužila k případné pomoci či případné vysvětlení.

5.6 Metoda vyhodnocení dat

V průběhu výzkumu jsem shromáždila potřebná data pomocí dotazníkového šetření. Po shromáždění dat jsem je následně zpracovala v pomoci programu Microsoft Excel. Tento program poskytuje širokou škálu nástrojů pro zpracování a vizualizaci dat. Pomocí různých funkcí a vzorců jsem analyzovala data, vypočítala procentuální ukazatele a vytvořila grafy, které zobrazovaly výsledky výzkumu. Tyto grafy jsem poté uvedla v kapitole výsledků výzkumu a jejich interpretaci. Grafy mi pomohly ukázat rozdíly mezi jednotlivými skupinami respondentů.

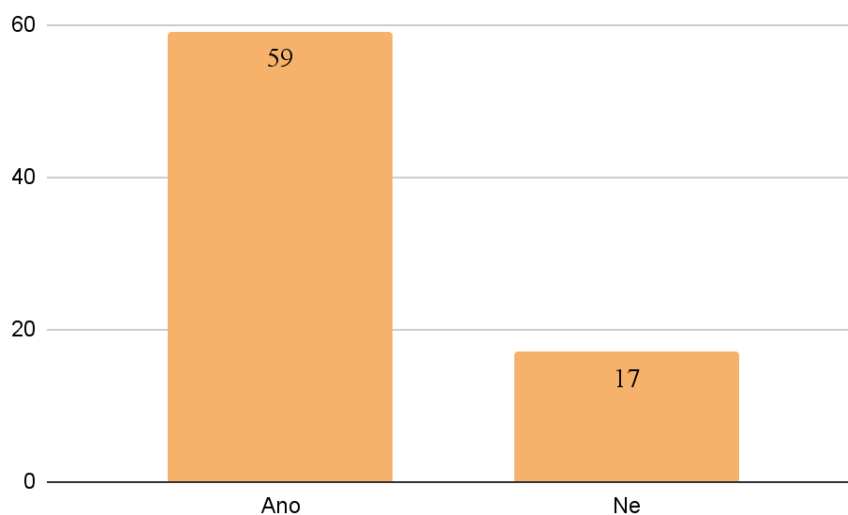
6 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Otázka číslo 1: Jak dlouho jsi v dětském domově?

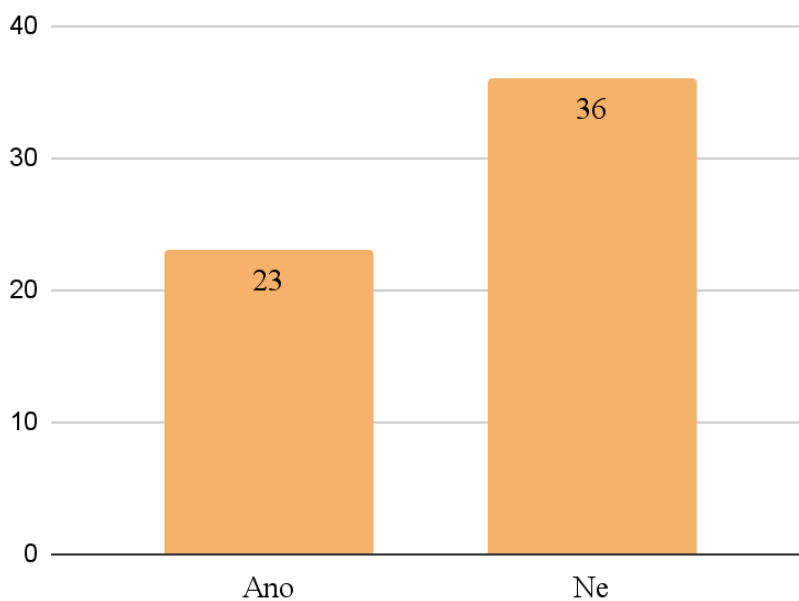
Tento první graf přehledně vymezuje dobu pobytu dítěte v dětském domově. V rámci tohoto výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 76 respondentů. Z těchto 76 respondentů je 22 dětí, což představuje 28,9 %, které v dětském domově žijí méně než rok. Děti, které jsou v domově mezi 1 rokem a 5 lety, představují celkem 38, což znamená 50 % z celkového počtu respondentů. Děti, které jsou v domově více než 5 let je celkem 16 (21,1 %).

Otázka číslo 2: Znáš své prarodiče? (babička + dědeček)

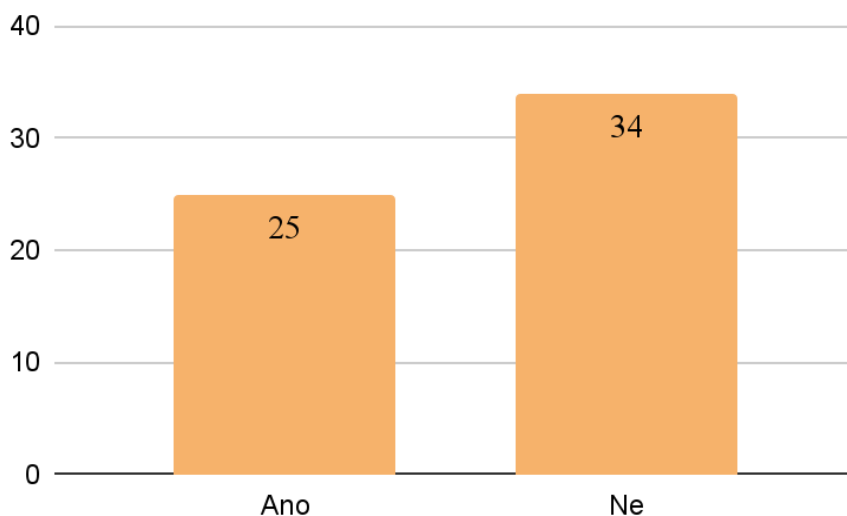
Z grafu vyplývá, že z celkových 76 respondentů zná své prarodiče celkem 59 (77,6 %), což je více jak polovina respondentů. Zbýlých 17 (22,4 %) dětí své prarodiče nezná.

Otázka č. 3 - Žil/a jsi s nimi ve společné domácnosti?

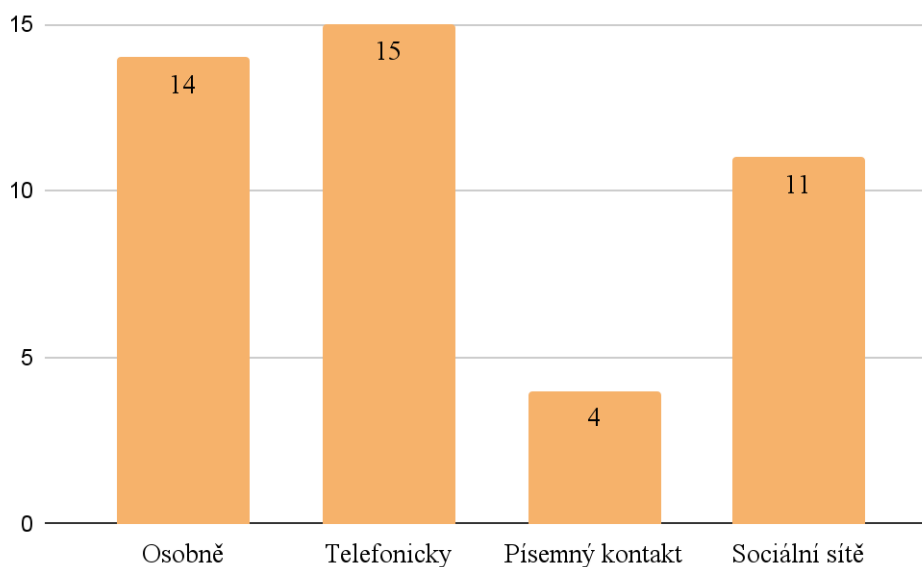
Z celkového počtu 59 dětí, které své prarodiče znají, 36 (61 %) dětí odpovědělo, že před příchodem do dětského domova nežily se svými prarodiči ve společné domácnosti. Zbýlých 23 (39 %) dětí uvedlo, že před příchodem do dětského domova žilo ve společné domácnosti se svými prarodiči.

Otázka č. 4 - Jsi s nimi v kontaktu?

Z celkových 59 respondentů, kteří uvedli, že své prarodiče znají, 34 dětí (57,6) odpovědělo, že nejsou v kontaktu se svými prarodiči. To znamená, že více jak polovina dětí, nemá kontakt se svými prarodiči. 25 (42,6 %) dětí uvedlo, že jsou v kontaktu se svými prarodiči.

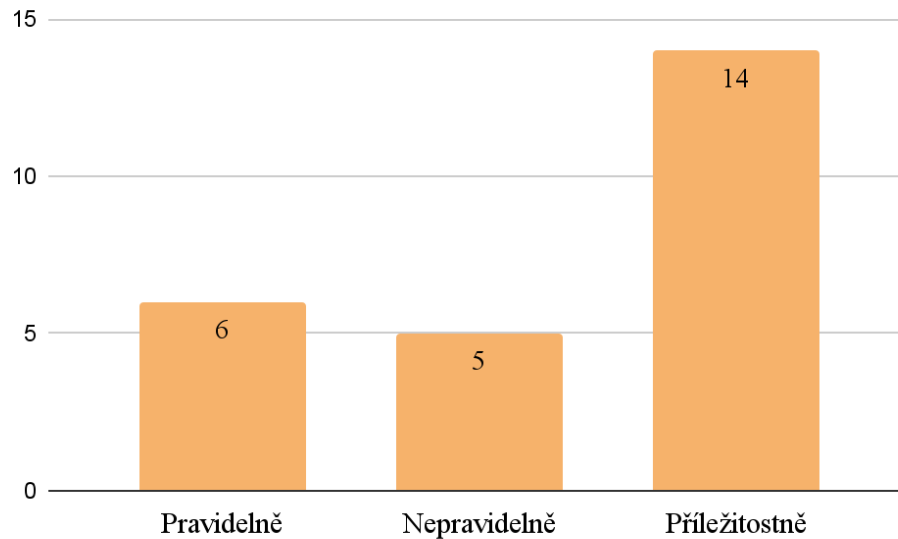
Otázka č. 5 - Pokud ano, v jakém?

V navazující otázce měly děti uvést v jakém kontaktu se svými prarodiči jsou. Osobní kontakt uvedlo celkem 14 (31,8 %) dětí. Dále telefonický kontakt uvedlo 15 (34,1 %) dětí.

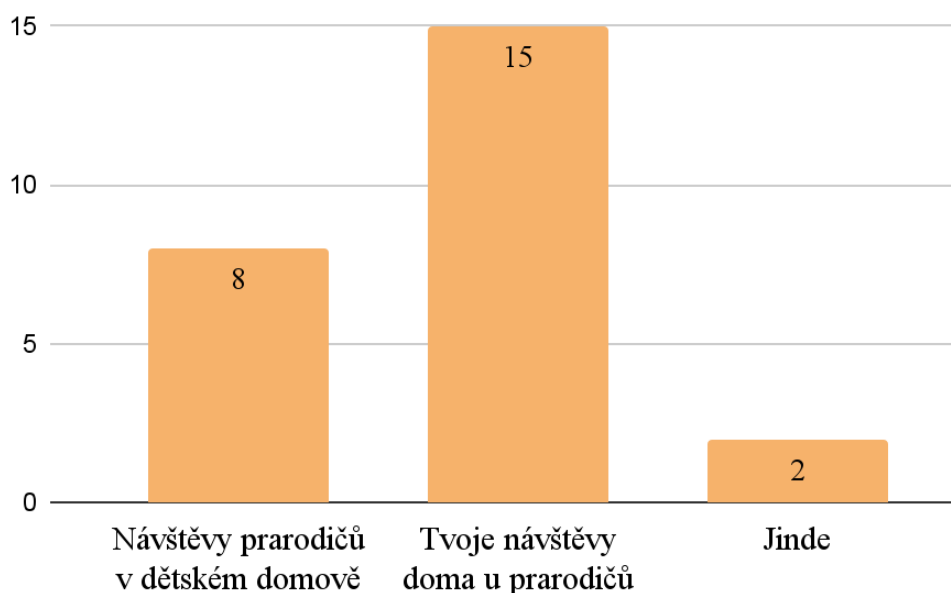
Písenný kontakt pouze 4 (9,1 %) dětí. Dalším způsobem, kterým jsou děti v kontaktu jsou sociální sítě a tuto možnost uvedlo 11 (25 %) dětí.

Otázka č. 6 - Jak často?

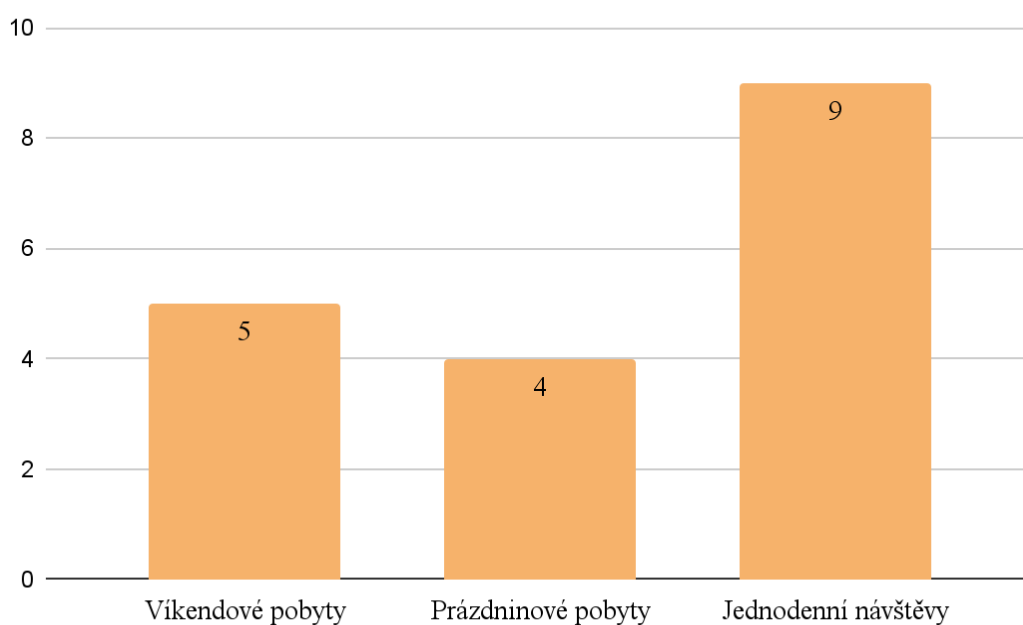
Z 25 dětí, které jsou v kontaktu se svými prarodiči, více než polovina dětí uvedla, že jejich kontakt je příležitostní - 14 (56 %), nepravidelný kontakt uvedlo 5 (20 %), pouze 6 (24 %) dětí uvedlo pravidelný kontakt se svými prarodiči. Odpovědi mohou být ovlivněny faktory, jako je například vzdálenost bydliště prarodičů nebo vztahy v rámci rodiny.

Otázka č.7–O jakou formu setkání se jedná?

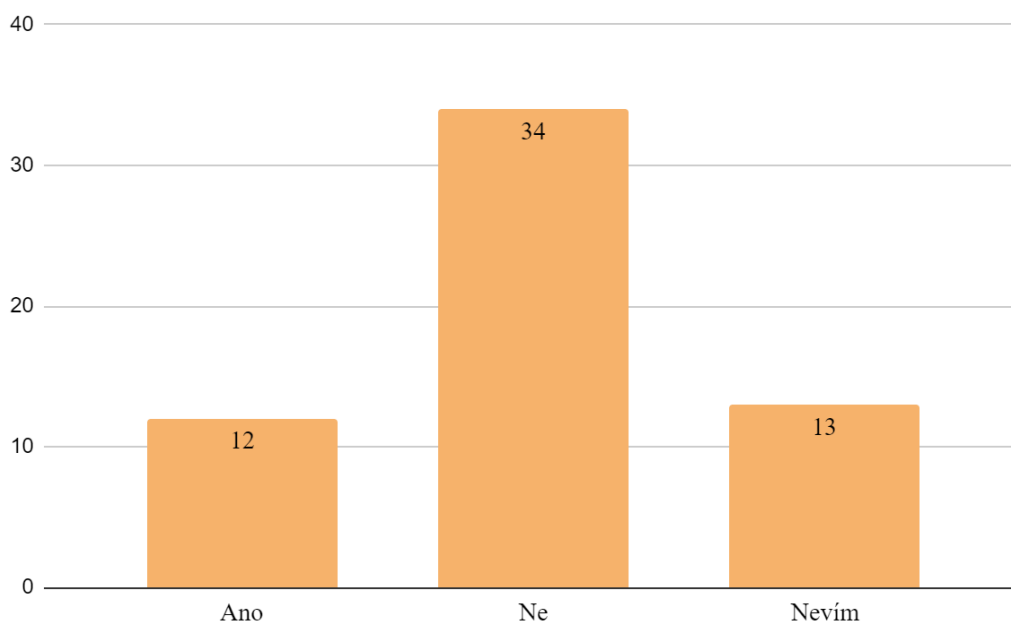
Následující otázka se týkala, o jakou formou setkání se jedná. 15 (60 %) dětí uvedlo, že navštěvují prarodiče u nich doma. Dalších 8 (32 %) odpovědělo, že formou setkání s prarodiči je návštěva v dětském domově. 2 (8 %) děti vybraly odpověď jinde, kde bylo možnost zapsat místo setkání - “*doma u rodičů.*” a “*doma u tety.*”.

Otázka č. 8 - Tvé návštěvy u prarodičů jsou:

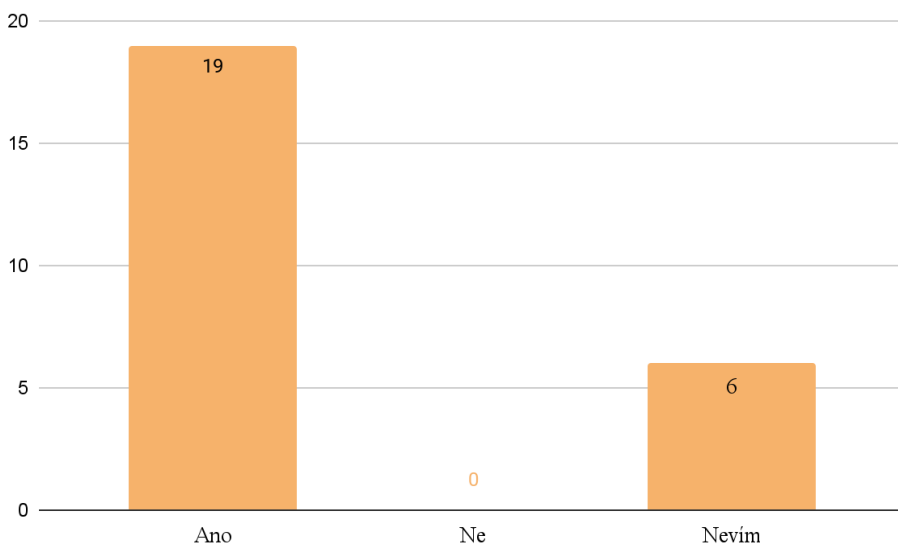
Z otázky týkající se návštěv u prarodičů doma vyplývá, že víkendové pobyty u prarodičů uvedlo celkem 5 (27,8 %) dětí. Variantu prázdninových pobytů uvedli 4 (22,2 %) jedinci. Nejčastější variantou návštěv u prarodičů jsou jednodenní návštěvy, které uvedlo celkem 9 (50 %) dětí.

Otázka č. 9 - Zastávali prarodiče funkci rodiče?

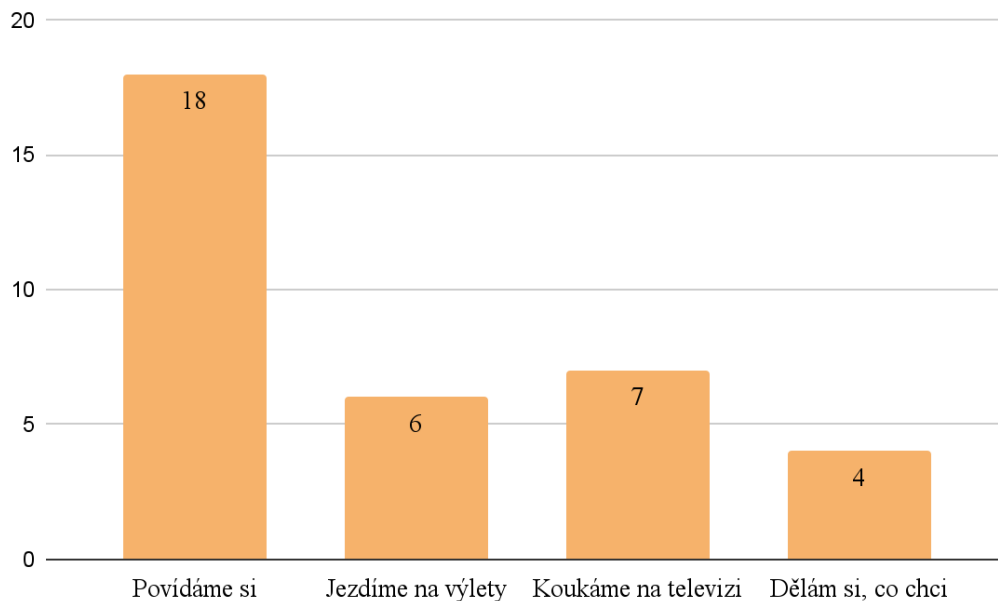
Z 59 respondentů, kteří uvedli, že své prarodiče znají, 12 (20,3 %) odpovědělo, že jejich prarodiče plnili funkci rodičů. 34 respondentů (57,6 %) uvedlo, že prarodiče tuto funkci nezastávali, 13 (22 %) respondentů uvedlo, že neví, zda jejich prarodiče plnili tuto funkci. Tento výsledek ukazuje, že někteří prarodiče mohou být významnou rolí v životě svých vnoučat, protože zastávají funkci rodičů.

Otázka č. 10 - Jsi rád/a, když můžeš být se svými prarodiči?

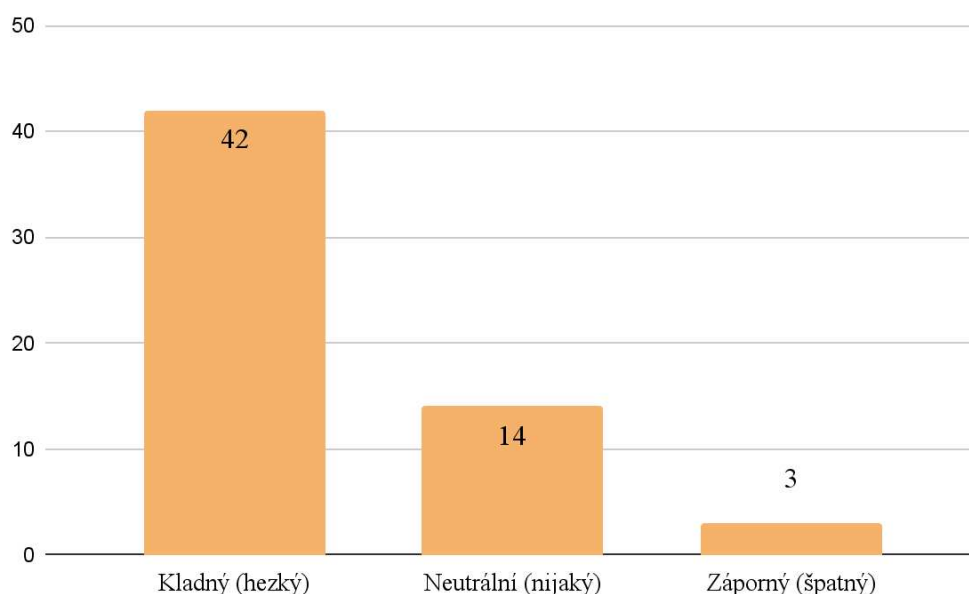
Z 25 respondentů, kteří uvedli, že jsou v kontaktu se svými prarodiči, 19 (76 %) dětí zvolilo odpověď, že jsou rády, pokud mohou být se svými prarodiči. Zbýlých 6 (24 %) jedinců uvedlo, že neví, zda jsou rády, když jsou se svými prarodiči. Zajímavým zjištěním je, že žádný z respondentů nevybral možnost "Ne" jako odpověď. Což může naznačovat, že kontakt s prarodiči je většinou vnímán pozitivně.

Otázka č. 11 - Jak trávíš čas s prarodiči?

Tato otázka umožnila dětem vybrat, jakým způsobem tráví volný čas s prarodiči. Děti zde mohly zvolit více možností. 18 (51,4 %) dětí odpovědělo, že si s prarodiči povídají. Také uvedli, že jezdí na společné výlety, celkem 6 (17,1 %) uvedlo tuto možnost. 7 (20 %) dětí zvolilo odpověď sledování televize. 4 (11,4 %) jedinci uvedli, že si dělají, co chtějí.

Otázka č. 12 - Jaký si myslíš, že je tvůj vztah s prarodiči?

Z tohoto grafu lze přečíst, že více než polovina dětí, hodnotí jejich vztah s prarodiči jako kladný (hezký). Jedná se celkem o 42 (71,2 %) jedinců. Dalších 14 (23,7 %) dětí uvedlo, že jejich vztah k prarodičům je neutrální, tedy nijaký. Pouze 3 (5,1 %) děti odpověděly, že vztah s prarodiči považují za záporný (špatný). Z odpovědí lze vyčíst, že většina dotazovaných má pozitivní vztah k prarodičům.

6.1 Ověření hypotéz

Na základě výsledků z kvantitativního výzkumu, pomocí dotazníků, jsem mohla ověřit mnou stanovené hypotézy. Tyto hypotézy se potvrdily či vyvrátily.

Z výsledků vypracovaných dotazníků vyplývá že:

Výzkumná hypotéza č.1 - **Minimální počet dětí žijící v dětském domově zná své prarodiče se nepotvrdila.** Z výzkumného šetření jsem zjistila, že 59 (77,6 %) dotázaných dětí své prarodiče zná, 17 (22,4 %) dětí odpovědělo, že své prarodiče nezná. Ačkoliv děti prarodiče znají, z dotazníku dále vyplývá, že většina dětí s nimi nežila ve společné domácnosti a ani s nimi není v současné době v kontaktu.

Výzkumná hypotéza č.2 - **Prarodiče nezastávali funkci rodičů se potvrdila.** Tato hypotéza se potvrdila na základě dětmi zvolenými odpověďmi. Více než polovina dětí - 34 (57,6 %) odpověděla, že prarodiče nezastávali funkci rodičů. Naopak 12 (20,3 %) dětí uvedlo, že prarodiče tuto funkci zastávali, 13 (22 %) dětí zvolilo odpovědělo, že neví.

Výzkumná hypotéza č.3 - **Minimální počet dětí, které své prarodiče zná a jsou s nimi v kontaktu, mají s nimi kladné vztahy se potvrdila.** Výsledky výzkumu potvrzují, že minimální počet dětí, které své prarodiče znají a jsou s nimi v kontaktu, má s nimi kladné vztahy. Odpovědělo tak 42 (71,2 %) dotázaných. Pouze 3 (5,1 %) děti považují vztah s prarodiči za záporný. Vztah neutrální uvedlo 14 (23,7 %) dětí.

Výzkumná hypotéza č.4 - **Nejčastěji jsou děti s prarodiči v telefonickém kontaktu se potvrdila.** Tato hypotéza se zaměřovala na způsobu jejich kontaktu. Nejčastějším způsobem kontaktu je telefonický kontakt, který uvedlo 15 (34,1 %) dětí. Dalším nejčastějším způsobem kontaktem byl u 14 (31,8 %) dětí zvolen osobní kontakt. Sociální sítě byly uvedeny jako způsob kontaktu celkem 11 (25 %) dětmi. Písemný kontakt uvedli pouze 4 (9,1 %) jedinci.

7 Diskuse

Na základě těchto čtyř výzkumných hypotéz nelze dojít k obecnému závěru či tezi. A to především z důvodů nízkého počtu respondentů. Při výběru tohoto tématu jsem nepředpokládala tak nízkou návratnost dotazníků a téměř nulovou zpětnou vazbu ze strany dětských domovů. Doufala jsem ve vstřícnost a otevřenost ke spolupráci. V mé žádosti o vyplnění dotazníků, jsem přiblížila svůj záměr a vysvětlila k čemu mi zpracované dotazníky pomohou. Několik dětských domovů v nejbližším okolí mého bydliště jsem kontaktovala telefonicky se svým požadavkem o osobní kontakt s dětmi a přítomnost při vyplňování dotazníků. Byla jsem připravena celou situaci dětem podrobně vysvětlit a objasnit a také odpovědět na jejich případné dotazy. Během mého výzkumu jsem se setkala v několika případech s odpověďmi, že z časových nebo organizačních důvodů mi nelze vyhovět. Chápu, že tato profese je náročná jak časově, tak i emocionálně, avšak někdy jsem si kladla otázky, proč není možné dostavit se osobně do dětských domovů. Snažila jsem se pochopit a respektovat rozhodnutí dětských domovů, ale zastávám názor, že můj osobní kontakt by mohl být pro děti přínosný a zajímavý. Ráda bych našla odpověď na tuto otázku, proč osobní kontakt nebyl podpořen.

Tyto důvody mne vedou k poznání, že kvantitativní výzkum a dotazníkové šetření nebyl ideální variantou a to z hlediska příčiny nízkého počtu respondentů. Vhodnější metodou, v budoucím obdobném výzkumném šetření by byl kvalitativní výzkum, a to formou strukturovaného rozhovoru. Tento postup by pomohl a umožnil poznat děti a jejich vztahy s prarodiči hlouběji a podrobněji. Díky výsledkům této praktické části si uvědomuji, že by bylo možné a zajímavé zvolit další nástroj pro získání informací se zaměřením na jednotlivce a jejich prarodiče. Výzkumné šetření této bakalářské práce mi však umožnil toto poznání a spojení všech souvislostí této zajímavé a složité problematiky.

Věřím, že pokud by se mi dostalo více vyplněných dotazníků, pracovala bych s vyššími čísly a díky tomu bych nejspíše mohla dojít k validnímu závěru. Vzhledem k nedostatku literatury v této oblasti nebylo možné porovnat výsledky s existující odbornou literaturou. Lze konstatovat, že tato problematika není dostatečně zmapována a veřejně známá.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá tématem mezigenerační interakce dětí žijící v dětském domově a jejich prarodiči. V úvodní části práce jsem se věnovala tématice ústavní a ochranné výchovy, která se týká poskytování péče dětem, které nežijí v rodinném prostředí. Dále jsem se věnovala školnímu zařízení pro výkon ústavní péče a zákonu o sociálně právní ochraně dítěte. V další části práce jsem uvedla charakteristiku dětského domova, práva a potřeby dítěte a důvody umístění dítěte do dětského domova, jako je například zanedbávání či týrání v rodině, a na vliv ústavní a rodinné výchovy na dítě. V další kapitole jsem zmínila historii péče o nezaopatřené děti, vliv ústavní a rodinné výchovy na dítě, trendy náhradní rodinné péče, výhody a nevýhody náhradní rodinné péče. V poslední části teorie jsem popsala definici rodiny a její funkci, funkční rodinu, dysfunkční rodinu, role prarodičů, vztah prarodiče a vnoučete a společný volný čas dětí s prarodiči. Dále jsem se věnovala mezigeneračním vztahům v dysfunkční rodině a jak tyto vztahy mohou ovlivnit vazby mezi vnoučaty a prarodiči.

V Praktické části jsem se věnovala vlastnímu kvantitativnímu výzkumu, který měl za cíl zkoumat interakci mezi dětmi v dětském domově a jejich prarodiči. Byla zde popsána charakteristika zkoumaného prvku a metoda výzkumu. Dále jsem se zaměřila na formulaci výzkumných hypotéz, které jsem vypracovala na základě vlastních zkušeností. Kromě toho jsem přiblížila provedení výzkumu a metodu vyhodnocení dat.

Výsledky výzkumného šetření prokazují, že většina dětí své prarodiče zná. Z dat také vyplynulo, že tyto děti jejich vztahy k prarodičům považují za kladné a jsou rády za společné trávení volného času. Ze zpracovaných dat dále vyplynulo, že prarodiče nezastávali ve výchově funkci rodičů a děti nejčastěji navštěvují prarodiče u nich doma. Dále vyplývá, že děti nejraději tráví čas s prarodiči povídáním a diskutováním o různých tématech.

Po osobním setkání s některými dětmi v dětském domově v Ledcích, jsem nabyla dojmu, že děti, které neznají své prarodiče se tím příliš nezabývají a nemají pocit strádání. Domnívám se, že tato skupina dětí může mít jinak upevněné sociální normy, které jsou odlišné od běžných rodinných vztahů. Řekla bych, že u některých dětí mohou být citové projevy oploštěné kvůli traumatům z dětství, zejména v případech, kdy pocházejí z dysfunkčních nebo nefunkčních rodin.

Myslím si, že mezigenerační interakce dětí žijícími v dětském domově a jejich prarodiči jsou důležité pro rozvoj vztahů a celkové pohodlí dítěte. Prarodiče také mohou

být pro dítě v dětském domově podstatným zdrojem emocionální podpory, pocitu sounáležitosti a bezpečí. Je potřeba brát v úvahu, že každá situace je individuální a významné je vždy primárně dbát na zájmy a potřeby samotného dítěte. Je tedy podstatné podporovat a umožnit kontakt dítěte s jeho prarodiči, pokud to není v rozporu s jeho bezpečností a zájmy.

Kromě toho pravidelný kontakt prarodiče a dítěte může pomoci rozvíjet sociální dovednosti a empatii. Je však důležité brát v úvahu i specifické okolnosti a vztahy v rodině. Pokud se jedná o rodinu nefunkční a dítě se ocitá v ohrožení, je nutné upravit kontakt a zprostředkovat například pomocí Orgánu sociálně právní ochrany dětí či sociální pracovnice.

Z mého pohledu je jakýkoliv kontakt a zájem o dítě v DD ze strany rodiny a osob blízkých velmi významný a obohacující zážitek, ať už se jedná o nahodilý kontakt či krátkodobý je pro dítě přínosem.

Na závěr bych chtěla zmínit, že pro mě bylo příjemným zjištěním to že děti, které jsou v kontaktu se svými prarodiči jsou s nimi rády a rády s nimi tráví volný čas.

Seznam použité literatury:

- Bechyňová, V.; Bubleová, V.; Dušková, Z. a kol. Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém. IREAS, Institut pro strukturální politiku, o. p. s. 2007. ISBN 978-80-86684-47-5.
- Čepilová, T. Společenské faktory utvářející rámec pro uchopení role babičky. Reflexe babiček z Pardubic a okolí. Historická sociologie, 2021, č.1.
- Doubková, S. Dysfunkční rodina jako rizikový faktor sociálního rozvoje mládeže. Bezpečnostní teorie a praxe. 2019, č. 2.
- Gabriel, Zbyněk, Novák, Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.
- Gunnar, M. R.; Reid, B. M. Early Deprivation Revisited: Contemporary Studies of the Impact on Young Children of Institutional Care. *Annual Review of Developmental Psychology*, 2019. Vol. 1, p. 93-118.
- Hasmanová J, Marhánková, H.; Štípková, M. *Typologie prarodičovství v české společnosti – faktory ovlivňující zapojení prarodičů do péče o vnoučata*. Naše společnost. 2014, č. 1, s. 15-26.
- Jedlička, R. a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada Publishing a.s., 2015. ISBN 9788024759807.
- Jedlička, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0096-5.
- Jochmannová, Leona. *Trauma u dětí: kategorie, projevy a specifika odborné péče*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-2842-6.
- Kukla, Lubomír. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-3874-1.
- Matějček, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-859-2.
- Matějček, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2.

- Matějček, Zdeněk.; Langmeier, Josef, *Psychická deprivace v dětství*. 4. dopl. vyd. Praha: Karolinum. 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.
- MPSV. Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2020. Praha: MPSV. 2021.
- Nelson, C. A. *A Neurobiological Perspective on Early Human Deprivation. Child Development Perspectives*. 2007. Vol. 1, Iss.1, p. 13-18.
- Ombudsman. Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy. Brno: Veřejný ochránce práv. 2022. ISBN 978-80-7631-060-5.
- Pemová, Terezie, Ptáček, Radek. *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5695-0.
- Procházka, Roman. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4451-3.
- Ptáček, Radek; Kuželová, Hana; Čeledová, Libuše. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011. ISBN 978-80-7421-040-2.
- Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 1999. ISBN 80-902667-6-2.
- Prášilová, Kateřina. *Fenomén „prarodičů“: prarodiče intenzivně pečující o vnoučata* (přehledová studie). *Gender a výzkum*. 2021, roč. 22, č. 1, s. 127-147.
- Pugnerová, Michaela, Kvintová, Jana. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5452-9.
- Skládová, Markéta. *Jak na to? O rodičovství, dětech a výchově*. Brno: CPress, 2015. ISBN 978-80-264-0727-0.
- Urbancová, Hana. *Age management*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2021. ISBN 9788088330417.
- Vágnerová, Marie, Lisá, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.
- Vidovicová, Lucie ; Galčová Lucie; Petrová Kafková, Marcela. Význam a obsah prarodičovské role u mladých českých seniorů a senierek. *Sociologický časopis*. 2012, roč. 51, č. 5, s. 761–782.

Internetové zdroje:

- Děti patří domů. *Náhradní rodinná péče*, 2023 [online]. [cit. 02-03-2023] Dostupné z: <https://www.detipatridomu.cz/2017/12/20/nahradni-rodinna-pece/>.
- DĚTSKÝ DOMOV LEDCE. Dětský domov Ledce - Novinky [online]. 2015. [cit. 04.03.2023]. Dostupné z <http://www.ddledce.cz/index.php/detsky-domov/1-rs>.
- DĚTSKÝ DOMOV NOVÉ STRAŠECÍ. Úvod – Dětský domov Nové Strašecí [online]. 2023 [cit. 04.03.2023]. Dostupné z <https://www.strasidylko.cz/informace/o-nas/>.
- DĚTSKÝ DOMOV DOMINO PLZEŇ – Oficiální stránky obce Dětský domov Domino Plzeň, 2023 [online]. [cit.04.03.2023]. Dostupné z <https://www.dddomino.cz/o-nas-1/domino/>.
- Domino: Organizace přátelská dětem, mládeži a rodině. *Náhradní rodinná péče*, 2023 [online]. [cit. 09-03-2023]. Dostupné z:<https://www.idomino.eu/socialni-aktivity/socialne-pravni-ochrana/nahradni-pece/nahradni-rodinna-pece/>.
- KOHOUTOVÁ, R. Rodina, to je i babička a dědeček. [online]. 2023. [cit. 10-03-2023] Dostupný z <https://sancedetem.cz/rodina-je-i-babicka-dedecek#prinosy-mezigeneracnich>.
- KRTIČKOVÁ, K. Výchovné problémy v dysfunkčních rodinách. [online]. 2023. [cit. 12-03-2023] Dostupný z <https://sancedetem.cz/vychovne-problemy-v-dysfunkcnych-rodinach>.
- LABUSOVÁ, E. Radosti a strasti s prarodiči. [online]. 2009. [cit. 12-03-2023] Dostupné z <http://www.evalabusova.cz/clanky/radosti.php>.
- OSPOD. Statistiky v oblasti ohrožených dětí. [online]. 2023 [cit. 09-03-2023] Dostupné z <https://www.ospod.cz/informace/statistiky-v-oblasti-ohr-deti/>.
- RADOST, O. P. S. Co děti potřebují? [online]. [cit. 13-03-2023] Dostupné z <http://www.radost-ops.cz/detail.php?p=4>.
- Rozum a cit. *Co je náhradní rodinná péče*, 2023 [online]. [cit. 13-03-2023] Dostupné z: <https://www.pestouni-rac.cz/rubrika/co-je-nahradni-rodinna-pece/>.

- SOBOTKOVÁ, Irena. *Současné trendy v pěstounské péči a nejlepší zájem dítěte: psychologické hledisko*. Nejlepší zájem dítěte v náhradní rodinné péči: konference ke stému výročí narození prof. Zdeňka Matějčka, 2022 [online].[cit. 15-03-2023] Dostupné z: <https://www.konferencepestouni.cz/>.
- ŠUTOVÁ, Jitka. *Jak se žije dětem v dětském domově a jak tráví svůj volný čas*. Šance dětem, 2007 [online]. [cit. 15-03-2023] Dostupné z: <https://sancedetem.cz/publikace/jak-se-zije-detem-v-detskem-domove-jak-travi-svu-j-volny-cas-rukopis>.

Zákony:

- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).
- Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (nový).
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
- Zákon č. 109/ 2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Příloha

Milé děti,

dovolte mi, abych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku. Zároveň Vás prosím o co možná nejpravdivější a nejpřesnější odpovědi. Dotazník je anonymní, svá jména neuvádějte.

U jednotlivých otázek vyberte jednu, v některých případech, podle Vašeho uvážení, více odpovědí a zakroužkujte.

Vaše odpovědi mi poslouží jako podklad k vypracování bakalářské práce, která se zabývá tématem s názvem Mezigenerační vzájemnost dětí žijící v dětském domově a jejich prarodičů.

Děkuji Vám za čas, který jste věnovaly k vyplnění tohoto dotazníku, velice si toho vážím.

Otázka č. 1

Jak dlouho jsi v dětském domově?

- a) Méně než 1
- b) 1–5 let
- c) více než 5 let

Otázka č. 2

Znáš své prarodiče? (babička + dědeček)

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 3

Žil/a jsi s nimi ve společné domácnosti?

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 4

Jsi s nimi v kontaktu?

- a) Ano
- b) Ne

Otázka č. 5

Pokud ano, v jakém?

- a) Osobně
- b) Telefonicky

- c) Sociální síť
- d) Písemný kontakt (dopisy, pohledy)

Otázka č. 6

Jak často?

- a) Pravidelně
- b) Nepravidelně
- c) Příležitostně

Otázka č. 7

O jakou formu setkání se jedná?

- a) Návštěvy prarodičů v dětském domově
- b) tvoje návštěvy doma u prarodičů
- c) jinde, uveď kde

Otázka č. 8

Tvé návštěvy u prarodičů jsou:

- a) Víkendové pobyty
- b) Prázdninové pobyty
- c) Jednodenní návštěvy

Otázka č. 9

Zastávali prarodiče funkci rodiče?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím, neumím posoudit

Otázka č. 10

Jsi rád/a, když můžeš být se svými prarodiči?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Otázka č. 11

Jak trávíš čas s prarodiči?

- a) Povídáme si
- b) Jezdíme na výlety
- c) Koukáme na televizi
- d) Dělám si, co chci
- e) Jiná možnost

Otázka č. 12

Jaký si myslíš, že je tvůj vztah s prarodiči? (babička + děda)

a) Kladný (hezký, dobrý)

b) Neutrální (nijaký)

c) Záporný (špatný)

Pokud chceš něco doplnit, můžeš zde: